

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Tragédie rodiny Stutzů	4
Pejzy? Víc než kudrliny	8
Židé jako obrazy a fikce	10
Klezmer za Bražněva	13
Odešel Jiří Schreiber	16

■ Krátce

Dnes se můžeme ohlédnout do historie Země Izraele, do dob, kdy byla pod vládou a správou cizích národů, Asyřany počínaje a Brity konče. Zjistíme, že země byla vyprahlá a pouze s nasazením maximálního úsilí zemědělců vydala skromnou úrodu. Většina Země Izraele byla bezútesnou pouští, anebo zde byly močály zamořené malárií. Opravdu, jak Tóra uvádí (Nu 13,33), byla to „země, která požírá své obyvatele“. Mnozí staří obyvatelé Izraele dodnes vzpomínají na to, že se do mandátní Palestiny dovážela zelenina z Libanonu.

Rabín Daniel Mayer

Dnešní Čech tedy má židy často rád, ale má rád své židy – zamiloval se do svého výtvaru, tak jako Pygmalion miloval sochu Afrodity, kterou sám vytvořil. Dnešní česko-židovské soužití je tedy ve srovnání s většinou Evropy nadmíru dobré, ale tak jako socha Afrodity nebyla Afrodita sama, tak ani fiktivní židé české představitosti – židům nakloněné – nejsou reálnými židovskými osobnostmi, které je možné potkat na ulici.

Jan Fingerland

Úspěšnost Stutzova podnikání ovlivňovala, zda lidé v Chlumci budou mít dost peněz, nebo ne. Pokud měl zakázky a platil, bylo to poznat na tržbách ve všech obchodech a hostincích. Proto se tehdy říkalo, a dá se říci, že to byla pravda: „Jak se mají u Stutzů, tak se mají v Chlumci.“

Jaroslav Tobiaš

Jan Brukner v čele chanukového běhu z pražských Mahlerových sadů na Hagibor, který organizovala židovská sportovní organizace HaKoach ve spolupráci s iniciativou World Harmony Run – Světový běh harmonie.

(foto: Pavel Kuča)

JAK SE V PRAZE SLAVILA

CHANUKA

(ČTĚTE NA STR. 17)

TU BI-ŠVAT

oslavuje přírodu i Zemi Izraele

(כי כימי העץ ימי עמי) ישעיהו ס"ה, כ"ב

Dny mého národa budou jako dny stromu. (Izajáš 66,22)

Sobota 26. ledna je letos pro nás sobotou výjimečnou. O tomto šabatě čteme týdenní oddíl Bešalach (Ex 13,17-17,16), který obsahuje Mojžíšovu píseň zvanou též Píseň moře – שירת הים (Širat ha-jam), která je nejen oslavnou ódou na Hospodina, našeho Osvoboditele z otroctví a Zachránce, ale i jedním z nejstarších poetických děl židovského národa. Tento šabat připadá na 15. den měsíce švatu, který Mišna nazývá Novým rokem stromu – ראש השנה לאילן.

Tento den si zvláště uvědomujeme nejenom důležitost a krásu ovocných, ale i ostatních stromů, které Všemohoucí stvořil pro radost člověka, ale i nádhru a jedinečnost celé přírody země Izraele.

Tu bi-švat je též oslavou dobré a prostorné země, země oplývající mlékem a medem (Ex 3,8), kterou Bůh zaslíbil našim praotcům a jejich potomkům – židovskému národu. Hospodin hovořil k Abrahamovi takto: „A tobě i tvému potomstvu dávám do věčného držení zemi, v níž jsi hostem, tu celou zemi kenaánskou. A budu jim Bohem“ (Gn 17,8). Nejen zde, ale na mnoha dalších místech Tóry a knih Proroků se setkáváme s podobným zaslíbením našim předkům.

Je pravda, že jednou z vážných příčin, proč náš národ dočasně ztratil vládu nad zaslíbenou zemí a dokonce byl třikrát odtud nepřáteli násilně odveden do vyhnanství, do galutu, byly jeho hříchy. V modlitbě amida pro tři poutní svátky si tuto smutnou skutečnost neustále připomínáme: „ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מאדמתנו – Za naše hříchy jsme byli vyhnáni z naší země a usazeni daleko od naší půdy.“ Avšak ani poslední a nejdelší římský galut netrval věčně, i když jeho následky dodnes bolestně pociťujeme. V knize proroka Jeremjáše 32,37 však čteme: Hle, já je shromáždím ze všech zemí, do nichž jsem je ve svém hněvu, rozhořčením a velikém rozlícení rozehnal. Přivedu je zpět na toto místo a usadím je v bezpečí.

Prorok Amos 9,13-15 uvádí Hospodino slova, jimiž Bůh zaslubuje obnovu země Izraele, která vydá své obrovské bohatství pouze národu, jemuž je zaslíbena. Hle, přicházejí dny, je výrok Hospodinův, kdy půjde oráč hned za žencem a ten, kdo šlape hrozny, hned za rozsevačem. Z hor bude kanout mladé víno a všechny pahorky budou oplývat vláhou. Úděl Izraele, svého národa, změní, oni znovu vybudují zpusťšená města a osíd-

lí je, vysadí vinice a budou z nich pít víno, založí zahrady a budou z nich jíst ovoce. Zasadím je do jejich půdy a již nikdy nebudou vykořeneční ze své země, kterou jsem jim dal, praví Hospodin, tvůrčí Bůh.

O lásce našich učenců k zemi Izraele svědčí příběh z halachického midraše **Sifrej (Dev-arim), oddíl Ree**. Po potlačení Bar Kochbova povstání (135 o. l.) mnoho učenců bylo před hrozbou represí ze strany Římanů nuceno emigrovat z vlasti. Stalo se, že rabi Jehuda ben Betejra, rabi Matia ben Chereš, rabi Chananja, syn bratra rabi Jehošuy a rabi Natan, kteří se rozhodli odejít do ciziny, došli až k jakémusi místu za hranicemi země a tu si vzpomněli na Erec Jisrael. Jejich oči se zakalily a začaly se z nich lít slzy, roztrhli své šaty (na znamení smutku) a zvolali: „A až si je podrobíš a usadíš se v jejich zemi“ (Dt 12,29). Vrátili se zpět a prohlásili: „Život v zemi Izraele je micva rovnocenná všem ostatním příkázáním Tóry.“

Podobně se vyjadřuje i midraš **Berešit Rabba 39:8**, v němž se uvádí, že je lépe přenocovat na poušti v zemi Izraele než v paláci v cizině. Další důkaz, jak vysoce si cenili naši učenci života v zaslíbené zemi, přináší traktát **Ketubot 110b**. Zde se uvádí jejich mínění, že člověk má žít v zemi Izraele a dát tam dokonce přednost pobytu v takovém městě, jehož většinu obyvatel tvoří jinověrci (pohané). Naopak mimo území Svaté země by neměl žít ani v takovém městě, jehož většinu obyvatel tvoří Židé.

Z talmudického období se přenesme na počátek 20. století, kdy v plné síle začal návrat Židů do vlasti předků. Jednou z nejvýznamnějších osobností této doby byl **rabín Abraham Jicchak ha-Kohen Kuk** (1865–1935), jenž byl absolventem věhlasné ješivy ve Voložinu (v dnešním Bělorusku). Rabín Kuk přijel roku 1904 do Palestiny, kde se stal nejdříve rabínem Jaffy a po první světové válce, za britského mandátu, byl roku 1921 zvolen

Jedním z nejvýznamnějších zastánců myšlenky židovského národního obrození v Erec Jisrael byl na počátku 20. století rav Kuk

prvním aškenázským rabínem Palestiny. O tři roky později založil v Jeruzalémě ješivu, která se svým duchem odlišovala od ostatních klasických ješiv. Později se této ješivě dostane názvu **Merkaz ha-Rav**. Rabín Kuk podporoval myšlenku židovského národního obrození v Zemi Izraele (sionismus). Dva roky po svém příjezdu do Palestiny vyjádřil svůj postoj k židovské národní věci téměř prorockými slovy: „Ó slepci, kdo vám dá oči, abyste viděli srdcem, vnitřním zrakem. Vy, žijící v zemích temnoty, můžete-li pochopit a obsáhnout svatou hrdost, věčnou radost, hojnost potoků blaženosti tryskajících v srdci syna Izraele žijícího ve Svaté Zemi?! Cožpak vám je dopřáno takového štěstí? Nyní nastala doba návratu židovstva do Země Izraele...“

Po revoluci v Rusku (1905) se zhoršilo a nadále se bude zhoršovat postavení tamějších Židů a židovských obcí. Tento negativní vliv ruské revoluce se rozšíří skoro do celého

► světa... Od doby, kdy jsme byli vyhnáni z naší vlasti, Tóra šla spolu s Izraelem do diaspor: z Babylónie do Francie, Španělska, do Německa, Polska, do Ruska... Jak velká bude naše radost, budeme-li moci říci, že se Tóra vrátila na své původní místo, do Země Izraele, spolu se svým národem, jehož počet ve Svaté Zemi neustále roste. Řekněte, kdo je tak slepý, že v tom nevidí Hospodinovu pravici, která nás vede? Kdo necítí sám před sebou zodpovědnost spolupracovat na tomto společném díle s Všemohoucím? Kdo odmítne napomáhat požeňnaní a spásu, aby probudil srdce všech k návratu do Svaté Země, aby se tam usadili a zaplnili ji továrnami a domy, aby ji učinili vhodnou k obývání nákupem půdy, výsadbou stromů a osemem polí? To vše je totiž důležitým základem pro spořádaný život obyvatelstva.“

Další význačnou osobností židovského intelektuálního světa byl americký rabín, filozof a profesor **Abraham Joshua Heschel** (1907–1972), jenž k chvále Země Izraele uvedl: „Zde byla vytvořena velká duchovní díla židovského národa. Byly tu sepsány knihy Proroků a Pisma, Mišna, Jeruzalémský talmud, midraše, kodex Šulchan aruch a kabalistická díla rabiho Jicchaka Lurii Aškenaziho. Kromě Židů nebylo jiného národa, který by v Zemi Izraele vytvořil svébytnou literaturu. Ve Svaté Zemi se také zrodily náš jazyk a tradiční formy bohoslužeb... Pro židovský národ je Země Izraele domem, nadějí a vším, co má. S touto zemí nás nespojují pouze vzpomínky na minulost. Je to naše naděje a naše předurčení.“

Dnes, s našimi znalostmi dějin a možnostmi prostudovat nepřeberné množství dobových dokumentů se můžeme ohlédnout do historie Země Izraele, do dob, kdy byla pod vládou a správou cizích národů, Asyřany počínaje a Brity v první polovině 20. století konče. Zjistíme, že země byla vyprahlá a pouze s nasazením maximálního úsilí zemědělců

vydala skromnou úrodu. Většina Země Izraele byla bezútesnou pouští, anebo zde byly močály zamořené malárií. Opravdu, jak Tóra uvádí (Nu 13,33), byla to „země, která požírá své obyvatele“. Mnozí starí obyvatelé Izraele dodnes vzpomínají na to, že se do mandátní Palestiny dovážela zelenina z Libanonu. Dnes Izrael nejenže vyváží zeleninu a ovoce do mnoha států světa, ale exportuje i zemědělské zavlažovací systémy. Když se národ Izraele vrátil z vyhnanství, galutu, do své nezávislé vlasti, země otevřela svou náruč a vydala své bohatství, které dosud skryla a žárlivě střežila před všemi, jimž Hospodin tuto zemi nezaslíbil. V modlitbě za Izrael se uvádí, že **Stát Izrael je první výhonek našeho vykoupení**. – V traktátu **Sanhedrin 98a** se uvádí, co řekl rabi Aba: „**Nemáš jasnějšího znamení pro konec vyhnanství (vysvobození z vyhnanství) než toto, neboť je řečeno (Ez 36,8):** ‚A vy, izraelské hory, vyženete své větvičky a poneseíte své plody mému izraelskému národu; jeho příchod je blízko.‘“

Také Rašiho komentář k výroku rabiho Aby je jednoznačný: Když Země Izraele vydá bohatou úrodu, tak se přiblíží konec a nemáš lepšího znamení pro konec vyhnanství (tj. vysvobození z vyhnanství), než je toto. Z tohoto talmudického citátu můžeme vyvodit závěr, že budou-li izraelské hory pokryty lesy, země bude dávat bohatou úrodu svému lidu, a jak dále prorok zmiňuje, že města budou osídlena, a co bylo v troskách, bude vystavěno, tak tyto skutečnosti jsou opravdu prvním výhonkem našeho vykoupení a předzvěstí, tj. brzkého příchodu Mesiáše. Mnozí se ptají, zda je možné uspišit jeho příchod a tím i celý proces úplného vykoupení. Je možné uspišit Mesiášův příchod, ale to záleží i na našem chování nejen jako celku, ale každého z nás ke svému bližnímu.

► Rabín Daniel Mayer

Program Bejt Simcha únor 2013

SOBOTA 9. ÚNORA
od 18 hodin
STUDIUM A HAVDALA
s rabínkou
Judith Edelman-Green

SOBOTA 23. ÚNORA
od 17 hodin
PURIMOVÁ OSLAVA
(viz pozvánka na této straně)

PRAVIDELNÉ AKCE

Ivrit – hodiny hebrejštiny
pro pokročilé
každé úterý od 18.30 h
pro mírně pokročilé
ve čtvrtek od 18 h
kurz pro začátečníky
ve čtvrtek od 19.30 h

Úvod do judaismu
každé úterý od 19.45 h

Četba siduru
každou středu od 18.30 h

Židovská filosofie a mystika
každou středu od 19.45 h

Kabalat šabat
každý pátek od 18 h

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1
Telefon: 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

- v elektronické podobě na www.maskil.cz
- v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

PURIM 5773 – BEJT SIMCHA

sobota 23. února od 17 hodin
PURIMOVÁ OSLAVA

čtení Megilat Ester
vystoupení skupiny Klec
volná zábava

Vstupné 100 Kč
Rezervace míst na adrese
kehila@bejtsimcha.cz
nebo na telefonu
724 027 929

Restaurace U Vodárny
Korunní 75
Praha 3 – Vinohrady

Tragédie rodiny Stutzů

František (v německy psaných písemnostech je uváděn jako Franz) Stutz se narodil 30. listopadu 1884 v Rožďalovicích. Je příkladem úspěšného asimilovaného židovského podnikatele.

Jeho otec Josef Stutz (narozený 17. 5. 1860) patřil ještě k matričním věřícím izraelského vyznání. Právě Josef Stutz se stal zakladatelem úspěšné rodinné firmy zabývající se výrobou textilního zboží. Firma se proto až do zabavení v roce 1948 jmenovala Josef Stutz podnik se střižním a stávkovým zbožím. Jeho syn František pak po smrti svého otce podnik převzal a úspěšně rozšiřoval. A s výjimkou krizového období na počátku třicátých let, kdy musel výrobu omezit a část zaměstnanců propustit svůj podnik vedl k prosperitě.

Stutzova továrna se tak stala postupem času největším regionálním zaměstnavatelem, který nabízel stálé zaměstnání. Více lidí zaměstnával pouze velkostatek Z. R. Kinského, ale zde se jednalo pouze o sezónní zaměstnání, popř. příležitostné práce (např. při polomech v lese). U Stutze pracovalo několik set lidí, převážně žen. Počet pracovníků v jeho pletárnách kolísal od 150 až do 400 zaměstnanců a úspěšnost jeho podnikání tak ovlivňovala, zda lidé v Chlumu budou mít dost peněz, nebo ne. Pokud měl zakázky a platil, bylo to poznat na tržbách ve všech obchodech a hostincích. Proto se tehdy říkalo, a dá se říci, že to byla pravda: „Jak se mají u Stutzů tak se mají v Chlumu.“ Stutz taktéž přispěl k emancipaci žen na Chlumecku. V této době ještě nebylo zvykem, že by měly ženy trvalé zaměstnání. Většinou zůstávaly po provdání doma, popř. pracovaly na domácích hospodářstvích. V jeho pletárnách sice vykonávaly ženy stereotypní práci, ale měly zde zajištěný příjem, který ačkoliv nebyl nijak vysoký, byl vyšší, než kolik si vydělaly v zemědělství, a rovněž pracovní doba zde byla oproti zemědělství kratší.

František Stutz měl se svou manželkou Matyldou (narozena 19. 9. 1889 v Bělé pod Bezdězem, zemřela v Chlumu v roce 1972), rozenou Schickovou, dvě dcery Ellu a Hanu. Mladší dcera Hana měla později zachránit celou rodinu.

Starší dcera Ella se narodila 8. 2. 1914 a později se provdala za Alexandra Nagyho

Pan Stutz před svojí pletárnou (foto: Městské muzeum Chlumec nad Cidlinou)

(1905–1944), slovenského Žida, který, ač byl synem obyčejného poštovního zřízence v Prešově, se vypracoval až na renomovaného právníka.

Ella Marie Nagyová rozená Stutzová se do Terezína dostala společně se svým synem Petrem 23. 12. 1944 transportem z pracovního a průchozího tábora Sereď. Celkem přijelo ze Slovenska 416 slovenských Židů¹. Po válce se vrátila do rodného města a zemřela v roce 1990.

Mladší dcera **Hana** (též Hanna), provdaná **Schillerová**, se narodila 6. listopadu 1918 v Chlumu nad Cidlinou. Vždy se zajímala o módu a ještě než byla deportována do Terezína, se vyučila modistkou. Ve své době byla známá tenistka. V roce 1936 získala titul juniorské mistryně ČSR a v témže roce i seniorské mistryně Čech. Když přišla rodina Stutzových do Terezína, byly tehdejší Židovské představení odhodlání vyjmout z transportů především mladé lidi, kteří měli být další nadějí do budoucnosti. Mladá krásná Hana (dle vzpomínek pamětníků se jednalo o atraktivní modrookou blondýnku) díky tomu, že byla zařazena do zemědělství, pak mohla zachránit i své příbuzné.

O tom co zde prožívala, jsme informováni z memoárové literatury. Její působení v zemědělství potvrzuje i rabín Richard Feder: „Kdo pozoroval např. slečnu Hanku Stutzovou z Chlumce nad Cidlinou, jak sebevědomě řídí spřežení dobře krmených volů, byl by myslel, že při tomto povolání vyrostla, a nebyl by věřil, že vládla mistrně jen tenisovou raketou.“²

Podobně svědčí o této pracovní skupině i Anna Auředníčková, která dávala v Terezíně hodiny angličtiny a české literatury. Mezi nimi bylo i čtrnáct českých děvčat, která pracovala v zemědělství. Celý den byla na čerstvém vzduchu a dobře chráněná před transporty, poněvadž jejich šéf Kurzavý pokaždé, když hrozil transport, tvrdil, že jsou děvčata nepostradatelná a že jejich práce zajišťuje úrodu velkých zeleninových plantáží, které obklopovaly Terezín. Tato děvčata dostávala za svou práci slušné podíly zeleniny. Tolik, že ji sama ani nespotebovala. I Auředníčková obdivovala práci kočích, mužů i žen, kteří dokázali šikovně ovládat volské nebo kravské spřežení.³

Ovšem s oněmi „přiděly zeleniny“ to bylo podle Rudolfa Rodena poněkud jinak. Ten ➤

¹ Adler H. G.: Terezín 1941–1945. tvář nuceného společenství, I. – Dějiny, Brno 2006, s. 70

² Richard Feder: Židovská tragedie. Dějství poslední, Kolín 1947, s. 49

³ Anna Auředníčková: Tři léta v Terezíně, Praha 1945, s. 82–84

⁴ Terezín se dělil na Malou pevnost, kde bylo vězení, a na město, kde byl umístěn koncentrační tábor.

⁵ Eva a Rudolf Rodenovi, Životy ve vypůjčeném čase, Praha 2007, s. 121–123

⁶ SOKA Jičín, Okresní soud Jičín, T III 229/49 – p. Stutz a spol.

⁷ SOKA Hradec Králové, Sbírka pamětních knih, pamětní kniha města Chlumec nad Cidlinou, kniha č. 231, s. 211

⁸ Rudé právo českého severovýchodu: Černý případ továrníka Stutze z Chlumce n. Cidlinou z 1. dubna 1948

► uvádí, že byl přidělen na práci v „zemědělství“, na polích a zahradách v okolí Terezína. Jeho skupina pracovala v okurkových a rajčatových sklenících a na polích. Pokud nebyl poblíž žádný strážný, nacpali se touto zeleninou, a to i přes neustálé průjmy a zvracení, které jim velké množství zkonsumované zeleniny způsobovalo. Protože se zelenina hnojila lidskými výkaly a nebylo ji kde umýt, měli všichni roupy. Roden také popisuje, jak objevili způsob pašování zeleniny do tábora, přestože krádež jakékoli zeleniny považovali Němci za těžký trestný čin. Vždy, když se vraceli z polí, je důkladně prohlédávali. Stalo se, že u teprve šestnáctiletého kluka našli jednu malou ředkvičku. Za to byl poslán do Malé pevnosti⁴, kde jej během dvou týdnů umlátili k smrti. I tak ale zkoušeli různé způsoby, jak by strážce obalamutili. Do doby, než se pustila do pronášení zeleniny jeho skupina, patřil rekord jedné velmi prsaté dívky. Té se podařilo mezi svými nadry pronést do tábora tři okurky a hlávku zelí. Jak Roden popisuje, na zakrývání beden s rostlinami se používala okna s dvojitým sklem v dřevěném rámu. Rodena napadlo okna rozdělat a vyplnit je zeleninou. Takto se jim podařilo dostat do tábora větší množství zeleniny.⁵ Protože čerstvou zeleninu a ovoce Židé vůbec ve svých přidělech nedostávali, měly zde obrovskou cenu. Pomocí výměnného obchodu zde bylo možné získat prakticky všechno včetně vyreklamování z transportů. Právě to dle mého umožnilo názoru Haně Stutzové zachránit život svým rodičům, kteří by jinak skončili v některém likvidačním táboře na východě. Tam, kde nestačil její půvab a proslulost, jí pomohla k vyškrtnutí jejích rodičů z transportních seznamů propašovaná zelenina. Později se dokázala postarat i o svou sestřenicí Olgu, sestru Ellu a svého synovce Petra.

Po válce se Hana Stutzová přestěhovala do Krásné Lípy. V roce 1948 emigrovala i se svým manželem Rudolfem Schillerem do Etiopie, kde působila jako učitelka tenisu v rodině etiopského císaře. Zahynula v období nepokojů krátce po císařově svržení. Haně Stutzové se sice podařil excelentní výkon, zachránila celou svou rodinu v koncentračním táboře před likvidací. Ale i tak mnoho jejích příbuzných během války zemřelo. Tragédii Židů si můžeme dobře zdokumentovat právě na rodině Františka Stutze. Z jeho užší rodiny zahynul sice „pouze“ jeho zeť Alexander Nagy, který zemřel v době Slovenského národního povstání (v září 1944). Ovšem z jeho širší rodiny nepřežil téměř nikdo. Bratr Richard i s manželkou a dítětem stejně jako jeho sestra Hedvika, provdaná Schulzová, zemřeli v táborech na východě. Sestra Olga, provdaná Brunnerová (1889–1942) spáchala ještě před transportem sebevraždu.⁶ Její manžel JUDr. Rudolf Brunner

(1880–1941) zemřel ještě před deportací. Rovněž i tři sourozenci jeho manželky Matyldy zemřeli v likvidačních táborech na východě. Z příbuzných manželky Matyldy přežila zřejmě jen Tylda Bašková, rozená Schicková (narozena 21. 9. 1909 v Bělé pod Bezdězem), která byla sice po krátký čas v koncentračním táboře, odkud ji ale pravděpodobně její manžel, vlivný člen agrární strany JUDr. Vladimír Bašek, za dnes již nezjistitelných okolností dostal na psychiatrickou kliniku v Bohnicích, kde přežila období holocaustu. Ovšem i manželé Baškovy po válce emigrovali, a to do Velké Británie. Z příbuzných Františka Stutze přežila pouze jeho neteř Olga Musilová, která s ním byla i v táboře, a její dcera, o kterou pečovali její prarodiče z otcovy strany. Přežil i jeho synovec František Brunner (narozen 10. 12. 1912), který se během války skrýval, než byl dopaden a deportován do koncentračního tábora. Právě on má velmi zajímavý životní příběh. Tento jediný syn Olgy, provdané Brunnerové, bydlel v Hořicích v Podkrkonoší a většinu války přečkal skrýváním. Až před koncem války byl dopaden a skončil v Buchenwaldu, měl vynikající partnerku Hanu, rozenou Weiserovou, která nebyla Židovka a nemohla se během války za něho provdat, neboť nacisté si nepřáli smíšená manželství. Tak mu alespoň pomáhala s ukrýváním. Po osvobození Buchenwaldu americkou armádou, přesto, že válka nebyla u konce se tam za ním vydala a také provdala, žili v Německu až do roku 1949, kdy emigrovali do Kolumbie, kde oba také zemřeli. Z ostatních příbuzných nepřežil nikdo.

Bohužel městská kronika je až příliš stručná, co se týče návratu chlumeckých Židů v květnu 1945, a uvádí většinou pouze jejich příjmení:

Auto, které dovezlo do Terezína obvazy a léky, při návratu do Chlumce přivezlo osvobozené vězně Františka Stutze s manželkou Matyldou, dvěma dcerami Hanou a Ellou a vnukem Petrem, paní Martou Weissovou, Editou Steinerovou, Olgou Musilovou, Otto Adlera, Jana a Marii Hainerovy.⁷ Posttraumatický stres byl pro mnohé horší než pobyt v táboře. Jak mi vyprávěla paní Vlasta Slezáčková: „Ještě léta po návratu z Terezína jsem si s sebou neustále brala dva krajíce chleba, abych měla co jíst, kdyby se něco stalo. Někteří mí známí, kteří přežili jako jediní z rodiny, nedokázali znovu žít na místě, kde jim všechno jejich blízké připomínalo, a museli se ze svých domovů odstěhovat.“

Naopak většina chlumeckých Židů se dokázala po válce znovu začlenit: pan Adler i pan Stutz začali opět podnikat. V Chlumci zůstala i paní Musilová a Steinerová, pouze Hainerovi se brzy po svém návratu z Chlumce odstěhovali.

V roce 1945, když se po válce vrátil František Stutz domů, našel svou továrnu v katastrofálním stavu. Během války byla výroba oděvů zrušena. Stroje byly odstěhovány na zámek a prostory továrny obsadila během války firma Letov, která zde vyráběla součástky do letadel. Počet zaměstnanců se v té době pohyboval okolo padesáti. Stutz se za pomoci své pravé ruky Dobroslava Šťastného dal do práce a brzy zajistil zprovoznění. Pro představu, co dokázal, stačí uvést, že když mu v roce 1948 komunisté továrnu znárodnili, zaměstnával již 300 lidí. V roce 1945, aby obešel znárodnovací dekret, ponechal v platnosti změnu rodinné firmy na akciovou společnost. Takto zabránil nejdříve ariзации svého majetku a později dočasně i znárodnění. Po válce z 1900 akcií patřilo jemu, jeho manželce a dceři Elle 508 akcií, 506 akcií Olze Musilové, 506 akcií byla pozůstalost po Bedřichu Stutzovi, zbytek byla pozůstalost po jistém Edvardu Schmolkovi. Později v roce 1948 vlastnili akcie tyto lidé: František Stutz 506 akcií, Matylda Stutzová 350 akcií, Ella Marie Nagyová 158 akcií, Rudolf Bloch 200 akcií, pozůstalost po E. Schmolkovi činila 180 akcií a Marie Musilová měla 506 akcií. Nutno říci, že peníze, které si zpočátku vypůjčil na „rozjezd“ továrny, nebyly ničím kryty, pouze jeho jménem. Veškerý majetek, který po válce měl, bylo 600 000 Kč na vázaných účtech a vila, ve které zpočátku nemohl bydlet. Proto se nejprve se svou rodinou usadil v hotelu Grand. Přechodné bydlení trvalo ale jen krátce, asi jeden měsíc. Znovu-oživení továrny ovšem něco stálo. Navíc lidé v továrně nechtěli ani tak peníze, jako spíše zboží, jehož byl po válce nedostatek. Nadto vláda, kde měli převahu komunisté, nadržovala znárodněným podnikům, kde měli jejich zaměstnanci více peněz než v soukromých podnicích. Stutz proto musel chtít nechtět obcházet zákony. Aby udržel kvalifikované zaměstnance, vyplácel jim k oficiálnímu platu i peníze načerno. Rovněž některé výrobky vykazoval jako zmetky a ty pak prodával svým zaměstnancům. Aby získal nedostupné zboží, jako byl kvalitní olej do strojů, umělé hedvábí a zejména jehly, musel je nakupovat od pašeráků na černém trhu za velké peníze a ještě k tomu přidat hotové výrobky. Oficiální přiděly tohoto úzkoprofilového zboží byly totiž velmi nízké, a pokud je oficiálně vůbec dostal, tak v mizerné kvalitě. Rovněž již nebyl oficiálně veden jako majitel, ale stal se jakožto zvolený zástupce prokuristou. Po „Vítězném únoru“ již 9. března 1948 učinil jeho zaměstnanec, účetní Adolf S., udání na Stutze a Šťastného. Dle výpovědi Šťastného se Adolf S. domníval, že se pak stane národním správcem. Toto přání se mu ovšem nesplnilo, ale dostalo se mu zcela jiného zacházení než ostatním. Stutz a Šťastný byli zatčeni 17. března 1948. Obvinění znělo: ►

KONFERENCE

Evropského institutu odkazu šoa o nemovitém majetku

Ve dnech 26. – 28. listopadu uplynulého roku se konala v Praze v Černínském paláci Konference ke stavu restitucí nemovitého majetku uloupeného nacisty, organizovaná Evropským institutem odkazu šoa (ESLI), Nadací Forum 2000 a Ministerstvem zahraničních věcí a finančně podporovaná grantem americké vlády.

Konferenci zaštitil ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg a úvodní řeč pronesl náměstek ministra zahraničí Jiří Schneider. Konferenci obsahově připravil ESLI s řídicí komisí, který sleduje cíle Terezínské deklarace, a sestavil tzv. Zelenou knihu jako společnou bázi komunikace, neboť mezi státy podporujícími Terezínskou deklaraci neexistuje jednotné legislativní a exekutivní prostředí. Organizační zázemí zajistila Nadace Fórum 2000 a prostory Ministerstvo zahraničních věcí ČR.

Střípky a dojmy

Po bezpečnostní vstupní kontrole si Hannah Lessingová, ředitelka Rakouského národního fondu odškodnění obětí nacismu, posteskla, že její prezentace byla na poslední chvíli zkrácena. Herschel Gluck, ortodoxní rabín z Londýna, vcházel za ní a přijel reprezentovat organizaci Kulturního dědictví za zachování židovských hřbitovů v Evropě. Hřbitovy nejsou nemovitým majetkem, ale mají svůj duchovní význam, řekl. Holandský profesor práv, Sjef van Erp, specializovaný na nemovitý majetek, řekl, že je pro něj zajímavé promluvit v neuniverzitním prostředí, kde může ovlivnit názory politiků. Collete Avitalová, izraelská diplomatka a předsedkyně Sdružení organizací přeživších holocaustu v Izraeli natočila rozhovor pro Českou televizi.

Vyřčeno z pódia

Stuart Eizenstaat apeloval v úvodním projevu na spravedlnost v oblasti majetkových restitucí, která je nedokonalá. Americký velvyslanec v Praze Norman Eisen se zmínil o tom, že jde o snahu, kterou možná nemůžeme zcela dokončit, ale musíme se o to alespoň pokusit. Tomáš Kraus, tajemník Federace židovských obcí v ČR, připomněl, že konference by mohla být historickým milníkem. Úvodní projevy mřily na delegace jednotlivých států, aby urychlily Terezínský proces, vzhledem k časové naléhavosti a časovému odstupu, s kterým se nespravedlnost stala. Jiří Schneider, první náměstek ministra zahraničních věcí, pronesl, že zatím došlo k pouze nepatrnému vývoji od konference v roce 2009.

Zájmy účastníků

Konference se zúčastnily delegace 41 států, nejpočetnější zastoupení měla izraelská a za

Collete Avitalová promlouvá na zahájení konference IPRC

zmínku stojí například ruská delegace, která účastí projevila svůj zájem. Zatímco Rusko se hlásí pouze k jedné okupaci, pobaltské státy nazývají Rusko druhou okupační mocí, která zkonfiskovala židovský majetek. Arie Bucheister, zástupce z WJRO, vzpomínal na osobní zážitek z litevského venkova, kde při jakési návštěvě měli všichni obavy, že je restituent. Menší kontroverze vznikla také mezi Makedonií a Řeckem. Baronka Ruth Deechová měla výhrady k polským restitucím, včetně výhrad k tvrzení, že Polsko nemá peníze na restituce. Tématem byl také poválečný majetek bez dědiců, který měl zlepšit podmínky přeživších a ne být využit pro jiné účely a komunitní a náboženský majetek. Brožurka o navrácení majetku v Polsku kontrastovala s tamními téměř neexistu-

jícími restitucemi, jak říkala s kritickým úsměvem Monika Krawczyková z Nadace pro zachování židovského dědictví v Polsku. Vládní polská delegace na konferenci sice nedorazila, úspěchem ESLI však bylo, že Polsko poslalo svou oficiální pozici, kterou je možné najít, jako všechny ostatní, na http://www.shoahlegacy.org/sites/default/files/green_paper_on_the_immovable_property_review_conference_2012.pdf. Většinu materiálů účastníci zároveň obdrželi na USB a tak americká novinářka Dinah Spritzerová z agentury JTA marně hledala již rozebraný 130stránkový dokument s reporty států, aby později mohla pronést, že novináři potřebují stručné informace. Přemostění mezi tiskovým materiálem a kompletními texty je ovšem vždy ►

Závěrečné jednání konference IPRC v pražském Černínském paláci

► obtížné. Novinář z Hospodářských novin Daniel Anýž se svěřil, že o restitucích kulturního majetku v Americe psal již před deseti lety, ale že se veřejné mínění od té doby zhoršilo.

Prezentace států

Druhý den byl věnován prezentacím některých států: Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Srbsko, Řecko, Rakousko a další poskytl určitý historický přehled kompenzací, již ale méně konkrétní vývoj za poslední tři roky. Příspěvky měly charakterizovat různé typy právních a legislativních struktur a popsat možnosti exekutivy. Určitý úspěšný

model úzké kooperace historiků a právníků představila již zmíněná Hannah Lessingová. Dohoda o symbolickém odškodnění rakouským přeživším nastartovala evidování, vytvoření obsáhlého archivu jejich osudů, ale i projev zájmu o jejich osudy. Fond spouští vyhledávač nejen jmen lidí zahynulých během šoa, ale také zmínku o osudu jejich majetku. Pro mnohé potomky je to jedna z mála možností, jak se dozvědět informace o židovských předcích z Rakouska, aniž by se člověk musel spoléhat na rodinná vyprávění. Druhý den panelisté diskutovali o působení Evropské komise a Sjez van Erp nastínil, že majetek je záležitost národní a ne záležitostí

Evropské komise. EU ovšem může hledat společná východiska a podporovat společná řešení.

Záměrem konference je sledování poválečného vývoje v oblasti restitucí a snaha i přes časový odstup se otázkami restitucí nadále zabývat a zpřístupňovat archivy. Tento požadavek odůvodnil z různých perspektiv Mordechaj Hareli. Většina účastníků byla se závěrem konference spokojena.

Výhledy

Jestli se ESLI jako česko-evropský projekt etabluje a zda získá do budoucna podporu, bude záviset mimo jiné i na míře nezávislosti ESLI na financování vládou ČR a na viditelných výsledcích v oblasti sociální péče o oběti holocaustu. V současné době má ESLI příslib financování do roku 2014 a také si hledá přístup ke grantům. Příští rok ESLI spolu s partnery připravuje konferenci na sociální témata v Bruselu a konferenci o uloupeném majetku v Záhřebu.

Jako podkladový materiál k veřejné diskusi slouží tzv. Zelená kniha, dostupná na stránkách www.shoahlegacy.org, z níž by se měla postupně vyvinout Bílá kniha, dokument, který navrhuje další postupy v oblasti restitucí majetku.

► Hana Nichtburgerová, ESLI

Foto: Ondřej Besperát, Nadace Forum 2000

Beseda se studenty: KDO JSOU ŽIDÉ

Řadu let leží na mém nočním stolku v ložnici kniha Kdo jsou Židé od Paula Spiegela. Hned po prvním přečtení jsem si říkal, že takhle nějak by se mělo popisovat židovství laikům, studentům a obecně veřejnosti. Zrodila se myšlenka vytvořit besedu pro studenty. I když pár let trvalo, než jsem ji dne 21. 12. 2012 na Gymnáziu ve Vrbně pod Pradědem uskutečnil.

Během této doby jsem si uvědomil a převalil se, že celé téma židovství se scvrklo na pojem holocaust, v menší míře palestinsko-izraelský konflikt. Na tragické téma v dějinách Židů – šoa – dnes již existuje spousta materiálů, knih, filmů, dokumentů, svědectví, interaktivních programů a je vesměs obsaženo i ve školských osnovách. Avšak při otázce, kterou položíte studentům nebo veřejnosti na téma Kdo jsou Židé, dostanete většinou odpověď: „Ti co trpěli za holocaustu.“ Jakoby se židovství stalo nějakým muzeálním artefaktem, něčím neživým, vzdáleným a tím i nepochopitelným...

Při přípravě jsem vycházel zejména z výše citované knihy, kterou jsem pro účel besedy poslal velmi hrubozrnným sítem tak, aby studentům pokud možno uvízlo v hlavě alespoň základní minimum o tomto tématu. Přednáška byla naplánována na pátek, tudíž jsem si s sebou vzal dva šábesové svíčky, ale také menoru a chanukijku. Zapálil jsem dvě

svíčky a pronesl šábesové požehnání tak, aby studenti slyšeli alespoň trochu, jak zní hebrejšтина. Nechtěl jsem je zahltnout ani informacemi o holocaustu nebo židovských náboženských aspektech, ale spíše jim přiblížit život Židů z té obecnější polohy. Snažil jsem se představit jim konkrétní osoby „z masa a kostí“ a jim také mnohdy hmatatelně blízké. A abych stále jen nehovořil, pustil jsem skladbu od zpěvačky Pink, zazněla i slavná píseň Avinu Malkeinu od Barbry Streisand nebo vypalovačka od Lennyho Krawitze. Musel jsem vypadat jako blázen, ale díky tomuto příměru měli možno zjistit, že i jejich idoly mohou být Židy... dokonce i černoši. Ihned pak reagovali a začali se zajímat, jak zní židovská hudba.

Při zodpovězení názvu besedy Kdo jsou Židé jsem použil jednoduchého vysvětlení, že Židem je ten, kdo se narodí židovské matce nebo konvertoval podle židovských náboženských zákonů, tzv. halachy. Popsal jsem, co znamená, když se řekne, že je něco

„košer“ a jaký význam to má pro židovskou kuchyň a pro lidský organismus vůbec. Bavili jsme se o významu šábesu, zmínil jsem zajímavosti ve způsobu oblékání a neměnné zákonitosti s tím spojené. Představovali jsme si jména slavných vědců, kterým byla udělena Nobelova cena. Vzpomněl jsem zajímavý osud rodiny Rothschildů, včetně vzniku filmových studií v Hollywoodu.

Časový limit jedné vyučovací hodiny jsme překročili o deset minut jak díky dotazům studentů, tak i mým dotazům na ně. Přednášky se zúčastnili žáci 2. a 3. ročníků gymnázia včetně učitelů dějepisu.

Nemohu plně posoudit, co si studenti z přednášky odnesli, snad alespoň rozšíření vlastních obzorů. Já jsem si však odnesl poznání, že studenti o životě Židů a jejich tradicích, snad kromě holocaustu, nevědí téměř nic. Vnitřně cítím, že by bylo dobré v této tzv. osvětě pokračovat...

► Jiří Strnad

OS Krnovská synagoga

Pejzy? Víc než kudrliny...

Pea znamená hebrejsky kousíček, okraj, také spánky na hlavě a pochopitelně i pejzy. Množné číslo – peot, v aškenaz výslovnosti pejos (a tam už ten pejz slyšíme).

„Nosit pejzy“, resp. neohavit je a nechat je růst, je Pokyn. V bibli ho najdeme v parašat Kedojšim (Buďte mi pěkně lidem oddělným), kde se píše: *Nezastříhnete si okraj hlavy své do kulata* (Lv 19:27); Pokyn je doplněn také o doporučení *nelikvidovat svoji bradu*. A z těchto zřetelně daných biblických pokynů na nás pomalu začíná vykukovat typický „židovský“ obličej pejzatých cadiků z Haliče. Naši Moudří v talmudu pak složitě vysvětlují, co tím okrajem hlavy vlastně jest, a proč to není třeba zátylek anebo slušivý bubi-kopf na čele, kde by „hlava“ mohla taky končit. Věřme jim, že je to skutečně onen malíčký prostor na spáncích, zhruba za ušima.

Tradice pak hledá i kořen tohoto pokynu (*šoreš micva*) a shoduje se na tom, že kořen je nutno hledat v modloslužebných praktikách okolního světa. Pravda, nikde není psáno, že pejzy mají být až kamsi ke kolenům anebo nakulmované tak, jak známe z Mea šearim anebo Bnej barak. Žádný přesný tvar ani rozměr stanoven není. Jen Rambam učí, že na průchod touto Branou pokynů bohatě stačí pramínek pouhých „čtyřiceti vlasů“. Zda to míní doslova, či symbolicky, to už neuvádí.

Pak je tu ještě jeden okraj. Další *pea*. A tou je „okraj pole“, které slušný žid nechává nepořádkat, aby bylo dost prostoru pro milosrdenství a altruismus (Lv 19:9 a taky 23:22).

Zajímavé je, že oba pokyny končí tou nejkrásnější vysvětlivkou: *Já jsem Panovník...* Prostě to respektuj, to i to mnoho dalšího, protože to tak prostě je, jakože Jsem...

Třetí „pejz“ máme založený v siduru. Protože *pea* je také název konkrétního talmudického traktátu, který právě biblické ustanovení o „okraji“, o právech chudých,

paběrcích a desátku pro chudé řeší. V sidurech ho najdeme hned po požehnání tóry. Proč tam je, to si můžeme povědět jindy. Úplně v kostce – nelze žehnat naprázdno a tóra, to je taky talmud a mišna. Proto jsou v siduru po požehnání tóry uvedeny mini-pasáže z mišny a gemary. Důležitější pro naše „pejzy“ je však obsah tohoto „liturgického pejzu“: Mišna *Pea 1:1* se otevírá výčtem skutečností, které také vedle „okraje“ (*pea*) rovněž nemají tórou vymezený rozměr, ale pouze smysl. A na tento výčet pak navazuje gemara z traktátu Šabat (127a) o skutečnostech, které možná taky nelze měřit anebo stanovit, ale rozhodně mají ke všemu ještě smysl pro oba věky. Tento i budoucí. A sem patří úcta k rodičům, milosrdenství a altruismus, studium i duchovních

kategorií, pohostinnost, péče o nemocné, nemajetné, umírající a mrtvé, *kavana* a konání harmonie.

A tak pokud potkáte někoho pejzatého, dalo by se předpokládat, že mu tahle cesta nebude cizí. Ale samotný pejz (pejzy) to pochopitelně nezaručí! Ba dokonce ani povislé *cicittlachim* čouhající zpod oděvu. Podstatný je vždycky onen podmíněčný výrok, který oba biblické pokyny o *Pea* rámcuje: *Já jsem Panovník...* Prostě to respektuj, protože to tak prostě je...

► Achab Haidler

Ilustrační foto: Jindřich Buxbaum

Více o ustanoveních pojednávajících o způsobu realizace příkázání o zanechávání okraje pole chudým (Lv 19,9-10,23 a Dt 24,19-22) a právech chudých všeobecně na <http://talmud.wenode.cz/pea>

► podezření z černého obchodu a machinace se zbožím vázaného hospodářství, neboť prodávali zboží bez odběrných poukazů (lístků) různým osobám, které ho dále prodávaly na černém trhu a tímto způsobem měli ohrožovat zásobování obyvatelstva tímto zbožím. A protože oba byli podezřelí, že budou působit na svědky, zahlazovat stopy svých trestných činů a připravovat svůj útěk za hranice, byla na ně z rozkazu ONV Nový Bydžov uvalena vazba. Stutzova rodina nabízel 300 000 Kčs jako kauci, ovšem Krajský soud v Jičíně požadoval kauci dva miliony. Podobně Šťastný nabízel kauci 150 000 Kčs, ale soud v jeho případě požadoval „pouhý“ jeden milion. Naproti tomu na Adolfa S. byla

vazba uvalena až později, ačkoliv tak mohl ovlivňovat svědky. Na jeho popud vyšel v Rudém právu i značně dehonestující článek o Stutzovi.⁸ Vazba ve Stutzově případě trvala od 17. 3. 1948 do 29. 11. 1948, hlavní přelíčení bylo stanoveno na 18. 11., 26. 11. a 29. 11. 1948. Stutz byl odsouzen na dva a půl roku těžkého žaláře (zostřeného vždy jednou za čtvrt roku tvrdým ložem) a pokutě 200 000 Kčs (eventuelně v případě nevymahatelnosti k šesti měsícům těžkého žaláře). Spolu s ním byli odsouzeni i Šťastný, Adolf S. a další lidé, kteří se na těchto obchodech podíleli.

Nutno říci, že místními komunisty Stutz nebyl oblíben, protože proti nim aktivně

vystupoval jako člen poválečné sociální demokracie. Stejně tak jim vadila i jeho sbírka obrazů, ačkoliv byla tvořena převážně díly malířů, které poznal v Terezíně, např. L. Burešové, Hany Weissové nebo Otto Kaufmana. Před svým propuštěním z vězení se musel ještě zavázat, že zaplatí pohledávku 14 881 Kčs jakožto úhradu nákladů za své uvěznění. František Stutz zemřel krátce po svém propuštění z výkonu trestu v roce 1950. Komunisté jeho podnik přejmenovali nejprve na firmu Mira, později na Pleas.

► Dle písemných pramenů sepsal Jaroslav Tobiáš.

Tento článek by nemohl vzniknout bez pomoci Rudolfa Poura.

Mišne Tóra:

Avoda Zara

Kapitola šestá

1. Kdo se o své vůli troufale věnuje nekromantii nebo věštění, zaslouží vyobcování. Když je při tom spatřen svědky, bude ukamenován. Když tak činí nechtěně, přinese stanovenou oběť za hřích.

2. Nekromantie vypadá například takto: Dotyčný stojí a vykuřuje kadidlem o známém složení, drží svazek myrtových ratolestí, třepe s ním a zvolna odříkává slova známá účastníkům obřadu tak dlouho, dokud dotazující se nezaslechne, jako by s ním někdo hovořil a velmi nízko posazeným hlasem slovy z podzemí odpovídal na jeho otázky. Hlas jako by nebylo možné rozpoznat sluchem, ale myšlením, které jej cítí.

3. Jiný zase vezme lebku mrtvého, okuřuje ji a hádá z ní, dokud nezaslechne velmi hluboký hlas vycházející od jeho podpaží, který mu odpovídá. Takové jsou způsoby nekromantie, a kdo se některému z nich věnuje, bude ukamenován.

4. Věštění vypadá například takto: dotyčný vloží kost jistého ptáka, který se používá v magii, do svých úst, vykuřuje a dělá další věci, dokud nepadne jako v záchvatu padoucnice, a pak začne říkat, co se má stát v budoucnosti. To vše spadá pod modlářství. Před tím nás varuje Tóra, jak je psáno: *Neobracejte se k nekromantii a věštcům.* (Lv 19, 31)

5. Kdo o své vůli troufale přinese jako dar některého ze svých potomků Molochovi, zaslouží vyobcování. Pokud tak učiní nechtěně, přinese stanovenou oběť za hřích. Pokud je při tom spatřen svědky, bude ukamenován, neboť je řečeno: *Kdo některého ze svých potomků přinese jako dar Molochovi, musí zemřít – prostý lid na něj nahází kameny.* (Lv 20, 2) Před tím nás varuje Tóra, neboť je řečeno: *Nepřineseš dar ze svého potomstva, abys jej obětoval Molochovi.* (Lv 18, 21) K tomu se praví: *Nenajde se u tebe syn nebo dcera obětovaný v ohni.* (Dt 18, 10)

6. Děje se to například takto: dotyčný zapálí velký oheň, vezme některého ze svých potomků a předá ho kněží, kteří obětují ohni. Tito kněží dají syna jeho otci, poté co jim byl svěřen, aby jej s jejich svolením obětoval. Otec syna je ten, kdo jej obětuje ohni se svolením kněží, a obětuje jej tak, že jej uchopí za nohu a vhodí jej z jedné strany na druhou doprostřed plamenů. Ne že jej spálí pro Molocha, jako se pálí synové a dcery pro jiné modly, ale samotným aktem obětování je modla, které se říká Moloch. Proto se vztahuje výjimka na ty, kdo vrhají své děti do ohně kvůli jiným modlám, než je Moloch.

7. Dotyčný nezasluhuje vyobcování nebo zbičování, dokud nepředá Molochovi a neobětuje mu vhozením do ohně dle závazného postupu. Výjimka se vztahuje na případy, kdy dotyčný předá potomka, ale neobětuje ho, obětuje ho, ale nepředá ho, nebo ho předá a obětuje, ale neučiní tak předepsaným způsobem. Neleží na něm vina, dokud mu nepředá část svého potomstva

Titulní strana druhého dílu Mišne Tora, vydaného roku 1550 v Benátkách (z fondů knihovny Univerzity v Sydney)

a neponechá mu jej, neboť je psáno: *...že ze svého potomstva dal Molochovi.* (Lv 20, 3). Tím se míní část, nikoliv celé potomstvo.

8. Jedno semé způsobilé a druhé nikoliv, jedni jeho synové a dcery a druzí jejich děti a děti jejich dětí – za všechny obětované potomky se musí zodpovídat, neboť jsou z jeho semene. Výjimka platí v případě, že obětuje svého bratra, sestru, otce nebo sebe sama. Další výjimka se vztahuje na toho, kdo přináší oběť ve stavu spánku nebo slepoty.

9. Kamenná stéla, kterou zakazuje Tóra, je stavba, u níž se všichni shromažďují, i za účelem služby Hospodinu, postavená dle předpisů modloslužby, neboť je řečeno: *Nevztýčíš si kamennou stélu, kterou má v nelibosti Hospodin, tvůj Bůh.* (Dt 16, 22) Každý, kdo ji vztýčí, bude zbičován.

10. Stejně je tomu v případě kamene s vytesaným obrazem, o němž mluví Tóra. I když se dotyčný před ním klaní Hospodinu, bude zbičován, neboť je řečeno: *Kámen s vytesaným*

obrazem nedáte do své země, abyste se před ním klaněli. (Lv 26, 1) Kvůli tomu, že modláři ponechávali takový kámen před modlou a klaněli se před ním, nečiníme tak pro Hospodina. Zbičování zaslouhuje teprve ten, kdo vztáhne ruce a nohy na kámen a celý se naň položí, což je klanění, které zmiňuje Tóra.

11. Především slova se vztahují na všechna území s výjimkou Chrámu. V něm se smíme klanět Hospodinu před kameny, neboť je řečeno: *...nedáte do své země, abyste se před ním klaněli.* (Lv 26, 1). Ve své zemi se nebudete klanět před kameny, ale před otesanými kameny v Chrámu ano.

12. Kvůli tomu se ujal mezi Židy zvyk klást rohože, popř. seno nebo slámu do synagog dlážděných kameny, aby takto oddělili své tváře od kamenů. Když nenajdeš nic, co by tě oddělilo, jdi raději na jiné místo a tam se klaň, nebo se ohni na bok a dolů, aby tvůj pohled neulpěl na kameni.

13. Kdo se klaní Hospodinu před otesanými kameny bez toho, že by k nim vztáhnul ruce a nohy, nebude zbičován, ale bude pro něj připraveno bití za neposlušnost. Kdo se však pokloní modle, ať už se vztáženými rukama a nohama, či bez toho, poté, co kvůli ní přitiskne tvář k zemi, bude ukamenován.

14. Kdo zasadí strom poblíž oltáře nebo v celém posvátném prostoru, ať planý či vyšlechtěný pro plody, i když tak učiní pro výzdobu chrámu a ten strom je krásný, ten zaslouží zbičování, neboť je psáno: *Nezasadíš si posvátný kůl/Ašeru, ani žádný strom.* (Dt 16, 21) Byl to totiž způsob modloslužby – zasadit stromy vedle modly, aby se tam shromažďoval lid.

15. Z důvodu mimořádné obezřetnosti je zakázáno dělat dřevěný přístěnek v chrámu na způsob, jakým se to dělá ve dvorech, i když jde o stavbu a ne o zasazený strom, neboť je psáno *kol ec* (Dt 16, 21), což lze chápat nejen jako žádný strom, ale také jako žádné dřevo. Naproti tomu všechny přístěnky a přístřešky, které stály při chrámových zdech, byly z kamene a ne ze dřeva.

Talmidim, o. s., je neziskové občanské sdružení, které si klade za cíl překládat rabínskou literaturu do českého jazyka. Postup překladu je možné zdarma sledovat na internetových stránkách <http://www.talmidim.cz>. Sdružení je financováno z dobrovolných darů. Dárce se můžete stát zasláním příspěvku v libovolné výši na účet GE Money Bank číslo 173 536 401/0600. Za každý příspěvek předem děkujeme.

V listopadu loňského roku se na půdě Poslanecké sněmovny v Praze uskutečnil druhý seminář Spolku akademiků Židů (SAŽ). Spolek založili v roce 2005 Ludevít Végh, Koloman Gajan a Petr Weiss, který je i současným předsedou SAŽ.

Téma konference znělo „Holokaust jako dávný příběh či morální apel? Výzkum, paměť a česká společnost“. Své příspěvky zde přednesli mimo jiné ředitel Památníku Terezín Jan Munk, ředitel pražského Židovského muzea Leo Pavlát, romský aktivista Karel Holomek („Společný osud Židů a Romů za druhé světové války“), historik Toman Brod či teolog Tomáš Halík („Nestává se z připomínání holokaustu náhražkové náboženství?“). Seminář se zabýval i praktickými tématy, která jsou s holokaustem spojená - například Tomáš Jelínek a Jan Kuklík přenášeli o restitucích židovských majetků, další přednášející se věnovali současným projevům antisemitismu.

Pro čtenáře Maskilu jsme ze semináře vybrali dva příspěvky. V tomto čísle si můžete přečíst zamýšlení Jana Fingerlanda z Českého rozhlasu nad českými představami o Židech, v příštím čísle vám nabídneme text zakládajícího člena a prvního předsedy SAŽ, profesora Ludevíta Végha.

ŽIDÉ JAKO OBRAZY A FIKCE

nad současným vnímáním židů v české společnosti

Motto: „Já jsem byl vždycky nepřítelem antisemitismu, protože jsem ho považoval a považuji dodnes za svého vlastního nepřítele...“

Jan Werich, projev v dubnu 1968 při otevření výstavy Milenium Judaicum Bohemicum

Historik Salo W. Baron konstatoval, že židovské dějiny jsou někdy automaticky vnímány jako sled křivd, neštěstí a vyhánění – nazýval to „slzavým pojetím židovských dějin“ (*lachrymose concept of Jewish history*). Dnešní konference je věnována zejména antisemitismu, holocaustu a jeho reflexi. Sám Baron pocházel z rodiny, která z velké části zahynula ve vyhlazovacích táborech, ale přesto se domníval, že židovská minulost se neskládá jen ze samých tragédií, ale má i světlé okamžiky. A platí to i pro vztahy židů s ostatními lidmi – vždyť **nežidé nejsou jen samí antisemité nebo lhostejní diváci pronásledování židů, ale také sympatizanti nebo i přátelé.**

V tomto textu se chci věnovat českému případu. Český vztah k židům hodlám hodnotit podle „horních padesáti procent“ veřejnosti co do vzdělání a inteligence, jakkoli je velmi těžké takovou skupinu přesně vymezit. V kaž-

dém případě vylučuji náboženské a politické extremisty, podivíny a různé další výjimky, které pravidlo nepotvrzují, ale popírají.

Domnívám se, že pravidlem vzdělané české společnosti je **zájem o židovství, dokonce intenzivní vztah k němu.** Zároveň je to ale často vztah, který není založen na skutečné znalosti, a spíše vychází z mýtů, představ a projekcí. Nic to nicméně nemění na tom, že vzdělaný Čech či Moravan je připraven vidět v českém i jiném židovi někoho, kdo je mu podobný, a liší-li se od něj, pak proto, že jej doplňuje či inspiruje.

Od nenávisti k obdivu

Ještě před sto i méně lety byl v českém prostředí antisemitismus běžný – spíše opak byl výjimkou. Existovaly také četné třecí plochy: soužití židů (třeba v roli krčmářů) s venkovskou populací; náboženský odpor vůči židům, ať už pod vlivem bigotních du-

chovních až po různé lidové pověry včetně rituálních; existence židovské střední a vyšší třídy v roli zaměstnavatelů chudých nežidů (sociální napětí); a velkou roli hrál samozřejmě i národnostní německo-český konflikt, do kterého byli židé zamícháni většinou proti své vůli, ale o to hlouběji a tragičtěji. V některých případech zas židé hráli roli nejviditelnějšího a třeba i dobrovolně aktivního německého elementu v českém prostředí.

Ke zlomu možná nedošlo hned po válce, a možná ani v padesátých letech, jak ukazují například historici Pavlína a Petr Kourovi v článku uveřejněném nedávno na iDnes, v němž zaznamenávají spontánní reakce veřejnosti na Slánského proces. Z Kolína přišel tento ještě relativně méně agresivní kolektivní dopis: „Žid je dobrý jen ten, který je dělník. Jinak jsou všichni svině.“ Tato představa přežívá samozřejmě pod povrchem ještě i dnes.

¹ Převzato z: <http://www.respectandtolerance.com/index.php/cs/uvahy/93-test>

² I když nic není jednoduché, jako v tom vtipu, kdy se pán během Šestidenní války každý den raduje z toho, jak Arabové prohrávají a ustupují – až do okamžiku, kdy ke své hrůze zjistí, že „Izraelci jsou vlastně židi.“

³ To samozřejmě neplatí univerzálně. Romány jako Kajčnické od I. B. Singera nebo knihy Chaima Potoka jsou u nás úspěšné. Podobně sžíravé jsou i některé knihy Hellerovy nebo Rothovy. Bylo by ale jisté i tak zajímavé udělat test, jaký závěr o židech a jejich vlastnostech si typický čtenář těchto knih vlastně udělal, respektive: co vyloučil a co do svého obrazu zapracoval.

⁴ Určitou roli hraje také představa židů jako vtipných lidí. I v této vtipnosti se Čech poznává a shlíží. Autor těchto řádek zde skromně upozorňuje na vlastní článek o českém postoji k židovskému humoru „Židé, Češi, anekdoty“, uveřejněný v Lidových novinách 7. 4. 2007.

⁵ Režii měl Amir Bar Lev. Přinejmenším stejně působivý je dokument Pavla Štingla Čtyři páry bot z roku 1997, rovněž o Wienerovi!

⁶ Toto napsal Ludvík Vaculík v době operace Lité olovo v Gaze: „Když teď Izrael se sám rozhodl útokem vyřídit nepřítele na místě, odkud působí, já v tom vidím zkoušku jeho odvahy i cti. Řeči o nějaké naší povinné neutralitě jsou výmluva ze závazků. Ta situace je zkouškou odpovědnosti i pro nás, občany světa, a tím více pro křesťanské čtenáře Starého zákona.“ (Lidové noviny 6. 1. 2009)

⁷ Na internetu je možné vidět, jak se Krieglův židovství zhusta zmiňuje jako vlastnost, která jej pozitivně odlišuje – „jediný z nich, haličský žid, a nepodepsal!“

► Jasný obrat však nastává nejpозději v polovině šedesátých let, v době již dávno post-holocaustové. Tehdy **židé v běžné společnosti chybí, třetí plochy už většinou neexistují a židé naopak vystupují spíše jen jako obrazy a vzpomínky.** Zbývající židé jsou příslušníky střední vzdělané vrstvy, jsou mezi nimi populární umělci a jiní za ně bývají mylně považováni (Werich, Voskovec apod.). Zvláště výrazné to bylo v souvislosti s obrodným procesem, kdy otázka vztahu k židům (a k Izraeli) byla prubířským kamenem toho, kdo kde stojí. Když v roce 1967 Izrael bojoval se svými sousedy, komunistické země s ním rozvázaly diplomatické styky, a stejně poslušně se zachovala i ČSSR. U nás to však nebylo bez halasné debaty – konzervativní komunisté u nás byli pro, reformisté (a liberálně orientovaná veřejnost) proti. Výroky spisovatelů, jako byl Pavel Kohout nebo Ladislav Mňačko, ve prospěch Izraele jsou dobře známy.

Totéž platí i pro dění v kulturní oblasti. Úkazy, jako byl zájem o židovskou kulturu, třeba Werichovy nahrávky židovských anekdot, jsou jen malou ilustrací tohoto rozsáhlého jevu. Werichův projev při zahájení výstavy o tisíciletí židů v českých zemích je asi nejtypičtější a nejkonzistentnější ukázkou českých intelektuálních představ o židech: „Židé nikdy nebyli národ násilníků. Nenajdete v židovské kultuře nic nehumánního. To, co rádi označujeme za křesťanský projev lidskosti, má v židovské historii své dávné vzory. Podle mého soudu židé nebyli a nejsou nijak zvláštní lidé. Vždycky to byli normální lidé v nenormálních podmínkách. Proti přesile fyzické síly, která je obklopovala, se bránili úsilím vyrovnat se silou ducha. A tak tomu je i u českých Židů,“ řekl tehdy Werich.¹

Sedmdesátá a osmdesátá léta, období normalizace, jsou dobou, pro kterou nemáme relevantní zdroj informací o tom, co si lidé opravdu mysleli. Zesílily se však nepochybně dva trendy – kvůli nedostatku informací se **ze židů (a judaismu, a Izraele atd.) staly ještě více fikce a vidiny** (vzdělanci vnímané převážně pozitivně) a **zvýšila se připravenost lidí jim přičítat kladné vlastnosti.** Roli hrála i skutečnost, že Izrael byl vnímán jako příslušník druhé strany – naopak se vzedmuly protiarabské pocity, které zčásti stále trvají.²

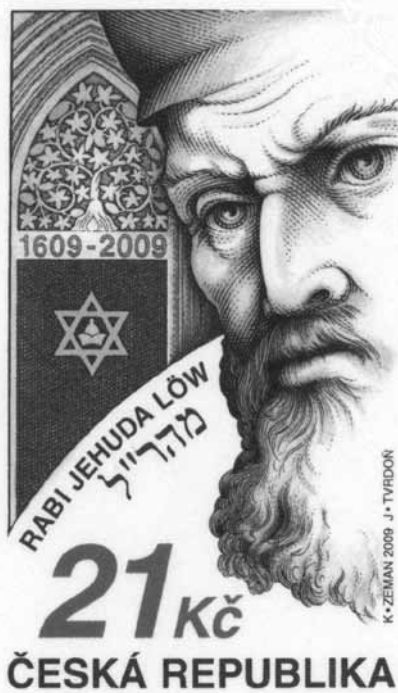
Po roce 1989 se ukázalo, že prožidovské sympatie zaseté v šedesátých letech dřímaly pod povrchem a nyní dostaly příležitost. Cokoli židovské mělo u oněch „horních padesát procent“ zajištěno téměř automatickou sympatií. Do značné míry se tato energie nevyčerpala dodnes – byť u mladších ročníků možná s menší intenzitou. Úspěch klezmerové hudby, festivalů Dny židovské kultury, 9 bran a podobně svědčí o tom, že jsou zde

lidé, kteří mají židy a židovskou kulturu rádi.

Očima médií

Jak tedy lidé dívají na židy? Vezmeme-li jako měřítko texty v médiích, pak automatická sympatie trvá, ale také vypovídá o **určité nezdramosti českého postoje k židům.**

Vybral jsem nahodilé období posledních třiceti dnů, tedy 15. 10. až 16. 11. 2012. V českých novinách a na blozích pod slovy „žid“ a „židé“ našel vyhledávač společnosti *Newton Media* celkem 411 článků.

Rabi Löw je předmětem zájmu české veřejnosti dlouhodobě. K oslavám 400. výročí jeho narození se v roce 2009 přidala i Česká pošta vydáním této známky.

Ve zhruba osmdesáti procentech šlo o zmínku o židech jakožto OBĚTECH cizího násilí. V naprosté většině v souvislosti s holocaustem, v malé části případů coby obětí islamistů – například Mohammeda Meraha ve Francii nebo historický článek o Hilsnerově aféře.

Zbylých méně než dvacet procent představovaly neutrální (že američtí židé volili prezidenta Obamu) nebo pozitivní zmínky o židech, většinou o umělcích, kteří jsou s židovstvím spojováni – Philip Roth, George Tabori, Agnieszka Holland nebo

Velký úspěch mají u nás knihy Oty Pavla a filmy natočené podle nich. Lidé se bojí o osud rodiny Popperových... (foto z filmu *Smrt krásných srnců* z roku 1986; www.bontonfilm.cz)

Elie Wiesel. Pohříchu jde také o umělce, kteří se ve své tvorbě často vrací do období třicátých a čtyřicátých let. Několik málo negativních zmínek bylo možné najít na blozích, zejména iDnes, Britské listy, Euportál a Eurabia – jinak tradičně protislámsky zaměřený web.

Jako kontrolní klíčové slovo jsem pak zvolil „talmud“ – právě pomocí útoků na talmud se projevují některé druhy negativního postoje k židům nebo judaismu. O talmudu se na internetu či papíře zmiňovalo za zmíněných třicet dní jen sedm stránek, výhradně v pozitivním či neutrálním smyslu.

Novináři, editoři a dokonce i autoři blogů tedy **nepocítují potřebu na židy útočit nebo s nimi polemizovat.** Zároveň je však vidí prizmatem minulosti a určitého vidění židovského osudu: židé jsou ti, kdo jsou – byli – utlačováni a zabíjeni. To, co je náplní současného židovského života, ať dobrém, neutrálním nebo i kontroverzním smyslu, současného Čecha jako by nezajímalo. **Chce mít svého žida zasazeného do svého rámce.** Rabi Löw, Anna Franková nebo klezmerový klarinetista s jarmulkou na hlavě – ten je vnímán; naopak žid řešící dilema asimilace, podoby ortodoxie v novodobém prostředí nebo soužití s jinými lidmi – ten ne.³

Jistě nesmíme zapomínat, že noviny nepíše kdokoli, ale vždy jen určitá vrstva společnosti. Je to právě ten typ lidí, který patří k nejpravděpodobnějším nositelům pozitivních předpokladů vůči židům.

Obrazy a přeludy

Vedle amatérského „statistického“ průzkumu jsem se pokusil identifikovat a krátce popsat **pět základních podob žida v českém vnímání.** Jde o kvalitativní, nikoli kvantitativní pohled, a to nikoli na základě nějaké vědecké metody, ale soukromého pozorování a třídění.

► 1. Oběť – žid vystupuje zejména jako oběť, a to v první řadě coby oběť nacistů. A to tím spíše, že české sebenahlížení je podobné – i Češi se cítí být obětmi stejných historických sil. Ze zorného pole obou je však odstraněna myšlenka, že i Češi se mohli podílet na některých krocích vedoucích k vraždění. Židovská „vzpomínací“ kultura český podíl na pronásledování nezmiňuje a někdy zcela vytěšňuje, a to v zájmu svého bezproblémového začlenění do širší koncepce češství.

Velký úspěch mají u nás třeba knihy Oty Pavla a filmy natočené podle nich. Lidé se bojí o osud rodiny Popperových a identifikují se s panem Proškem, přítelem rodiny. Zájem o židy pronásledované nacisty trvá, jak vidíme v řadě novodobých filmů nebo románů. Příkladem může být román Hany Antoníkové *Zvuk slunečních hodin* nebo *Peníze od Hitlera* Radky Denemarkové, případně filmy *Musíme si pomáhat* či *Protektor*. Židy nepředvádějí negativně, ale také ne jako hybatele věcí, ale jako objekty cizího bezpráví.

2. Intelektuál – židé jsou vnímáni jako vzdělanci, lidé analytictí a vážící si knih. I sebe vidí Češi jako národ knih a coby jazykový kolektiv knihami znovu-zrozený. Oceněním židovského intelektu oceňuje český vzdělanec i sebe.

Stereotypem středoevropského žida je Franz Kafka (nikoli třeba jeho otec Hermann Kafka), ale velkému respektu vzdělanějších Čechů se těší osobnosti jako Pavel Eisner, Ivan Klíma atp. – lidé, kteří spojují češství i židovství.

V paměti se mi vynořuje rozhovor s Květou Fialovou, která v něm popsala chvíle, které má ráda: odjede na venkov, kde si vezme knihu, kterou napsal „nějaký dobrý spisovatel, obvykle žid.“ (přibližný citát z paměti)

3. „Sympaťák“ – pro nedostatek lepšího termínu hovoříme takto o všech těch oblíbených židovských umělcích (zejména muzících), kteří jsou považováni za Čechy neméně než židy a kde kdo rád přizná, že má pro ně slabost. Takovým případem mohou být herci (Hugo Haas, Miloš Kopecký, Tomáš Töpfer, Jan Kraus), ale jistě i jiné osobnosti, třeba spisovatelé Irena Dousková, Ivan Kraus atd. Velké oblibě se těšil Arnošt Lustig, nejen jako spisovatel, ale také jako společník a vůbec postava prototypicky česko-židovská.⁴

Snad se toto kouzlo nějak přeneslo i na osobu Jana Fischera, prezidentského kandidáta, který se těší překvapivě velké oblibě u široké veřejnosti, přestože parametry typického „židovského sympaťáka“ jinak nemá.

4. Tajemný posel minulosti – židé často nejsou vnímáni jako současníci, ale jako lidé z minulosti. O židech se hovoří v minulém čase! Jsou také vnímáni jako ti, kdo mají

jakési zvláštní spojení s magií či mystikou. Příkladem může být postava tajemného žida (v kaftanu a klobouku!) z filmu *Vracenky* (r. Jan Schmidt, 1990), odehrávající se v padesátých letech, ale i román Horowitz

Mezi Čechy milované židy patří i „haličský žid, který nepodepsal“ – František Kriegl

Matěje Dadáka, kde se vyskytuje záhadný spisovatel kafkaovského ražení, kterého se hlavní hrdina snaží neúspěšně kontaktovat. Vlastně není zřejmé, zda tento Horowitz žije vůbec mezi námi, nebo existuje jen jako relikv z jiných dob.

Také zájem o (snad skoro oblíbená) rabi Löwa a vůbec židovské mystiky (či spíše její populární formy) snad odráží tento fenomén. Ve filmu *Marahal*, tajemství talismanu (2007, režie Pavel Jandourek) se příznačně spojuje téma židovská mystika, židé jako oběti a židé jako lidé ze vzdálené minulosti.

5. Bojovník – žid je také vnímán jako bojovník, ten, který uměl vzít do ruky zbraň. V poslední době se více připomíná podíl židů na protinacistickém odboji, jako například ve filmu *Tobrúk* od Václava Marhoula, kde je umělecky dokumentována účast židů na odboji. Zmínit lze také dokument o Janu Wienerovi nazvaný právě „The Fighter“.⁵ Jde však zejména o obdiv, kterému se hlavně a u starší a střední generace často těší Izrael. Tedy země, která se cizím útokům nikdy nepoddala, a plní tak sen o Davidovi, který porazil Goliáše – jak se to nám jako Čechům ve 20. století nepodařilo.⁶

Obraty, které jsou v souvislosti s Izraelem a zejména jeho válkami z let 1948, 1967 a 1973 používány v novinách, ale i řadou politiků, nápadně připomínají naši vlastní sebestylizaci v souvislosti s rokem 1938–1939 – „malá země uprostřed nepřátel“, „jediná demokracie“ a také „nesmíme zradit“.

Také pozornost věnovaná československé vojenské pomoci z konce čtyřicátých let (román *Mosty do Tel Avivu* Jiřího Šulce) a dalším stránkám izraelské existence na Blízkém východě je ilustrací českého zájmu o izraelské židy – jako ty, kteří naplnili naše nenaplněné sny o vlastním odporu během krizí koncem třicátých, čtyřicátých a šedesátých let. Česká pomoc je jakoby „mostem“ k těm, kteří vybojovali svou čest i za nás.

Samostatným a specifickým případem je pak téměř kult, kterému se u některých Čechů těší František Kriegl, „haličský žid“, jak jej prý nazval Brežněv, který v srpnu 1968 jako jediný Čechoslovák nepodepsal Moskevský protokol.⁷

Těchto pět (stereo)typů židů je určeno jen hrubě – lze je doplňovat jinými, vzájemně spojovat apod. To, co je pro ně charakteristické, je nejen snaha o sympatizující vztažení se k židům, ale také jejich odtrženost od každodenní reality a od současnosti.

Filosemitismus bez židů?

Typické je také to, že v hlavních podobách českého obrazu žida zcela **chybí dřívější náměty (rovněž často fiktivní) z českého vnímání židů** – už neexistuje židovský kosmopolita; němčící či maušlující „cizinec“; vydrdouch sající „mozoule lidu“; o Boho-vrahovi ani nemluvě. Opět zde nehovoříme o extrémních případech, ale o typické tendenci. Obrazy židů odrážejí neexistenci židů v běžném životě (tedy tragický dopad holocaustu), a jejich náhradní výrobu společným vědomím současných Čechů.

Důležitý je také fakt, že **roli negativní síly v našich fiktivních světech převzali jiní – zejména Romové**. Právě do nich se projektuje naše negativní emocionální energie, která dříve byla promítána do židovského společenství. Romové tak na svých zádech nesou část tíhy, které dříve sdíleli s židy. Na tom snad židé sami však žádnou vinu nenesou. Židé – totiž jejich obraz – jsou v očích Čechů naopak nositeli pozitivních vlastností, kterými se rádi obdařují ve svých očích i Češi, jako je vzdělanost, pracovitost nebo role oběti cizích útoků. Židé tedy oproti Romům nyní těží z toho, že plní opačnou úlohu v našem sebedefiničním mentálním procesu. Hrají úlohu někoho, kdo nám jako Čechům dodává to, co si myslíme, že postrádáme – tajemství, světovost, odolnost vnějšímu tlaku. Co postrádáme, ale díky židům také máme ve své blízkosti.

Dnešní Čech tedy má židy často rád, ale má rád své židy – zamiloval se do svého výtvaru, tak jako Pygmalion miloval sochu Afrodity, kterou sám vytvořil. **Dnešní česko-židovské soužití je tedy ve srovnání s většinou Evropy nadmíru dobré**, ale tak jako socha Afrodity nebyla Afrodita sama, tak ani fiktivní židé české představitosti – židům nakloněné – nejsou reálnými židovskými osobnostmi, které je možné potkat na ulici.

Doufejme, že ani náhodné setkání s živými exempláři žádnému českému filosemitovi židy nezoškliví.

Pozn. red.: Slovo žid ponecháváme v tomto textu s malým ž na výslovné přání autora.

► Jan Fingerland, příspěvek na Druhém pražském semináři Spolku akademiků Židů, 15. 11. 2012

KLEZMER za Brežněva

Přelom šedesátých a sedmdesátých let v tehdejší SSSR by si asi dnes málokdo spojil s klezmerovým revivalem, jak se mu o pár let později v USA pod pionýrským nadšením The Klezmerim začalo říkat. Přesto tehdy bylo natočeno více než dvacet písní v ruštině a jidiš, které se nějakým způsobem vázaly k oděskému kriminálnímu podsvětí a jimž Rusové říkají blatnyje pěsní.

Za celou akci měl stát člen politbyra KSSS Dmitrij Stěpanovič Poljanskij (1917–2001) a zpěvák oděské operety a filmový herec (k vidění je např. ve filmu *Opasnyje gastroly* z roku 1970, v němž jednu z hlavních rolí vytvořil Vladimir Vysockij) **Semen Samojlovič Krupnik** (1928–2008), který byl Poljan-

Semen Krupnik ve filmu *Jestli jest' parusa* (1969)

ským pověřen po recepci, během níž byl soubor oděské operety po úspěšném moskevském představení pozván do Kremlu, aby sehnal muzikanty a zpěváky na projekt, při němž by se nahrál oděský repertoár (sám Krupnik s patřičně osobitým akcentem nazpíval píseň *Škola Salomona Kljara*).

Zásadní význam posléze sehrálo, když Krupnik oslovil syna své divadelní kolegyně **Alika Ošmjanského** (nar. 1944), který vystudoval na oděské konzervatoři bajan (akordeon) a hudebně vedl tulský cikánský soubor. V roce 1975 pak spolu s houslistou Jakovem Lichtmanem

(autorem písně *Finské cikánky*, již má Ošmjanskij ve svém repertoáru a byla nahrána na jeho exilovém albu *Serdce* v roce 1984) emigroval ze SSSR a usadil se v Kanadě, kde v roce 1977 vyšla jeho šansonová LP *Od Alika s ljubovju*. Působil v torontské restauraci Doktor Živago a později v montrealském podniku Rasputin. V roce 1981 přesídlil do Los Angeles. Ošmjanskij však již koncem šedesátých let nazpíval 21 písní na nahrávku určenou původně právě Poljanskému. Jednalo se o jidiš písně *Joška fort avek* a *Gefilte fiš* (ve které, rusky označované jako *Farširovanaja ryba*, zazní pěkný klezmerový klarinet), dvoujazyčné *Bublički*, *Dajťe mě bilět na Birobidžan* a *Rachila*, ruské židovské *Chaim*, *Limončikiki*, *Užasno šumno v domě Šmeerzona*, *Istoria kachovskovo ravinna*, *Soněčkini imeniny*, *Kogda jevrejskoje kazačestvo povstalo*, *Istoria jevrejskoj svadby* (v níž zní společně akordeon, klarinet a bicí pěkně klezme-

Alik Ošmjanskij na přebalu svého exilového alba *Serdce* (1984), na němž zazněla mimo jiné píseň *Finské cikánky*

Alik Ošmjanskij, alias Farber, ještě v Oděse

Alik Ošmjanskij v pozdějších letech, kdy již žil za oceánem

rově divoce) či *Na Moldavenke* (opět s klezmerovým klarinetem). Velká část písní je lokálně oděských (některé z nich má v repertoáru např. chicagský Maxwell Street Klezmer Band, německý Aparatchik či hlavně Alik Kopyt, ať už zpívající s Pozou či Amsterdam Klezmer Bandem) jako *Ach Oděsa*, *Krasavica Oděsa*, *Mjasadojevskaja*, *Ulica*, *Na Dėribasovskoj otkryta pivnaja* či *Ja oděsist*. Kromě Krupnika a Ošmjanského vznikla ještě nahrávka jidiš/ruské písně *Kijever tramvaj*, kterou nazpíval **Dmitrij Švarc**. Omylem jsou někdy písně *Škola Salomona Kljara* a *Kijever tramvaj* připisovány též Ošmjanskému.

Nahrávku si zkopíroval hudební režisér a prodal ji černým obchodníkům, začala se neuvěřitelně rychle šířit, a protože se Ošmjanskij obával, že by mu mohly nastat problémy, vymyslel si pseudonym **Alik Farber**, pod nímž je celá kolekce dodnes na území bývalého SSSR populární.

► Pavel Straka

„Indická chanukija“

V jednom z předchozích čísel Maskilu (č.3/5773) jsem si přečetl článek Daniela

Vaňka o židovských starožitnostech a o spouště fals z Izraele, které zaplavují český trh starožitností. Zrovna dnes jsem si na něj vzpomněl.

Během své návštěvy Izraele jsem v Jeruzalémě procházel sůq, kde jsem narazil na krásné vetešníctví, které vlastnil pan Omar. V hromadě „šrotu“ jsem si vyhrabal krásnou chanukiju. S nádhernou patinou, zdobená rostlinnými motivy a dvěma ptáčky na mě dýchla atmosférou zaniklých štetlů. Po dlouhém smlouvání a mnoha šálcích vypitého čaje jsem si ji odnášel domů. Visí mi v pokoji na stěně a kdykoliv se na ni podívám, vzpomenu si

na Jeruzalém a na pana Omara s jeho noblesou a krásným životním nadhledem.

Dnes jsem měl volno, tak mě napadlo, že bych mohl vzít chanukový svícen na ohodnocení do nějakého starožitnictví. Nejserióznější podnik je aukční síň Dorotheum. Místní odhadce se na svícen jen podíval a první otázka byla: „Ten jste si přivezl z dovolené, že?“ Ujistil mě, že nebude vlastním žádná cennost, jedná se o suvenýrovou atrapu, jakých se v Izraeli prodávají spousty. Přestože jsem přišel o vidinu cenného kusu, nemrzelo mě to. Pro mě je spojený s krásnými chvílemi strávenými v Jeruzalémě a v tom má pro mě tu největší hodnotu. Napadlo mě, už jen tak pro zajímavost, navští-

vit s ním několik starožitnictví v centru Prahy. S úsměvem jsem sledoval, jaké jsou propastné rozdíly v odborných znalostech „proffků“. Jeden jediný poznal, že se jedná o suvenýr pro turisty. Dostal jsem nejrůznější nabídky na odkoupení v rozmezí stovek až několika tisíců korun. Ještě teď se směju, když si vzpomenu na slova posledního starožitníka: „To není židovský svícen, ale nádherná práce z indického prostředí.“ Škoda, že spousta z nich nemá moc ponětí o památkách kultury, která spoluformovala českou společnost. Teď už zase chanukija visí na svém místě. Dívám se na ni a v myšlenkách jsem zase v Erec Jisrael. I přes minimální cenu v penězích má v mém pokoji jiný rozměr. Jako stroj na přesun v prostoru mě vrací tam, kde mi bylo moc příjemně.

► Antonín Vavřík

Opa Gustav

Ocenění za dobrovolnou péči pro naši spolupracovnici Janu Tchabana-Löwbeer

Jedním z kritérií, která se hodnotí u žadatelů o rakouské státní občanství, je dobrovolná neplacená práce pro stát. Z více než osmi miliónů obyvatel Rakouska se jich jako dobrovolníci, vícekrát za měsíc, angažují přibližně tři milióny – v různých organizacích, jako hasiči, záchranáři nebo jako pečovatelé o seniory, nemocné či umírající. Velkou skupinu dobrovolníků tvoří rodinní příslušníci, kteří se ve svých domovech, často i 24 hodin denně, starají o nemocné či těžce postižené děti i dospělé.

Jedna z největších humanitárních organizací v Rakousku, Volkshilfe, už popáté udělovala ceny za dobrovolnou péči. Za přítomnosti rakouského ministra sociálních věcí pana Hundsdorfera byli oceněni dobrovolníci ze všech koutů země. Jedinou cizinkou mezi nimi byla Slovenka Jana Tchabana-Löwbeer.

Jana pochází ze Stúpavy a již více než dvacet let žije ve Vídni. Působí v oblasti geriatric, naposledy jako diplomovaná sociální sestra v Ústavu pro mentálně postižené seniory. Sama vychovává čtyři vlastní děti ve věku 24, 20, 18 a 6 let a v červenci 2012 se navíc stala náhradní matkou tříletého chlapečka srbsko-chorvatského původu. „Jsem jednou z mála Slovenek, které rakouský stát svěřil do výchovy chlapce ze složitých sociálních poměrů, a jsem ráda, že navzdory všem problémům, které jsme museli dosud překonat, včetně onemocnění a náročné operace zubů, u nás chlapec našel domov, pocit bezpečí a lásky, které dosud nepoznal. Jeho úsměv a oči naplněné štěstím jsou pro mě tou největší odměnou,“ říká Jana.

Vedle péče o své děti se Jana již tři roky dobrovolně stará o 92letého Gustava Berga, se kterým ji pojí pevné, dnes již takřka rodinné pouto. „Pohovořit krátce o Gustavovi je téměř nemožné, pojí nás víc než přátelství. Gustav se stal členem mé rodiny a všichni mu říkáme dědo – Opa. Poznala jsem jej díky své blízké přítelkyni Birgit Wenzelové, dnes 72leté penzionované učitelce. Birgitin otec zemřel během druhé světové války na území polského Slezska. Birgit celý život truchlí pro svého otce, kterého nikdy nepoznala, a v Gustavovi našla otce náhradního. Pro mě a moje děti se zase Gustav stal dědečkem, který mi v životě chyběl. Měla jsem možnost poznat jen jednoho ze svých dědečků, a ten zemřel, když jsem byla ještě malá. Již mnoho let žiji v cizině a Gustav, Opa, je mojí rodinou, pevným bodem, vedle dalších rakouských přátel.

Gustav Berg pochází z polské židovské rodiny Zuckerbergerů, která přišla na počátku

Jana s nejmladším synem Schlomim

minulého století do Vídně s nadějí na lepší život. Opa se velmi živě zajímá o vývoj svého jmenovce Marka Zuckerberga, zakladatele Facebooku, jehož rodina má rovněž polské kořeny. Politicky byli Zuckerbergerovi levicově, sociálně-demokraticky orientováni. Gustav byl členem židovské mládežnické organizace Haschomer Hazair, kde se spřátelil s Teddy Kollekem, pozdějším legendárním starostou Jeruzaléma. Gustavův otec měl ve Vídni, v blízkost blízkosti dnešního Südbahnhofu, hodinářství. Matka Gustavovi zemřela, když mu bylo pouhých pět let, a její smrt pro něj znamenala celoživotní trauma. Otec se znovu oženil s polskou Židovkou, s níž měl dalšího syna Hanse. Koncem třicátých let se situace Židů v Rakousku radikálně zhoršila. Gustavův otec získal za poslední peníze pro syna místo na lodi. Ten tak v sedmnácti letech nuceně opustil Vídeň a ocitl se sám, bez pomoci v tehdejší Palestině. Zbytek rodiny, který zůstal ve Vídni – otec, nevlastní matka a bratr Hans –, se ze

zoufalství pokusil o společnou sebevraždu. Hans tento pokus nepřežil. Rodičům se po mnohých peripetiích podařilo nakonec rovněž dostat do Palestiny, kde však otec brzy zemřel. Nevlastní matka, která se nikdy nevyrovnala se smrtí syna, odešla po válce za svou sestrou do Anglie, kde je i pochována. Pocit samoty a opuštěnosti provází Gustava celý život. Po válce se jako jeden z mála Židů rozhodl vrátit do rodného Rakouska, kde se cítil doma. Zkrátil si příjmení na Berg a pracoval na různých místech, nejdéle na Správě státních bytů (Gemeinde Wien). Jeho první manželství skončilo rozvodem. Narodila se z něj dcera Vera, dnes již zesnulá, po níž Gustavovi zůstaly dvě vnučky, Miriam a Elisabeth. Obě studují na vídeňské univerzitě a dědečka pravidelně navštěvují. Se svou druhou ženou Marií prožil Gustav více než čtyřicet let. Spojovala je láska k horám a turistice.

„Naše přátelství s Gustavem se vyvíjelo postupně. Občasná střetnutí ve společnosti ➤

► Birgit a návštěvy kaváren se zintenzívnily poté, co se Opa před třemi lety vážně zranil a prodělal operaci ramene. Krátce nato si při pádu nalomil i druhé rameno a byl odkázán na pomoc druhých. Často jsem ho navštěvovala v nemocnici a zorganizovala jsem pro něj domácí pečovatelskou službu, která jej dodnes navštěvuje dvakrát denně. Převzala jsem nad ním oficiálně patronát a v případech potřeby plním i roli partnera vůči rakouskému státu. To znamená, že pokud se něco mimořádného děje, nemocnice či jiné sociální instituce mě informují o Gustavově zdravotním stavu. Udržuji blízké kontakty s Vídeňskou židovskou náboženskou obcí, zejména s psychosociálním střediskem ESRA, které poskytuje kvalitní péči těm, kteří přežili holocaust a nesou si celoživotní následky. Při různých společenských příležitostech navštěvujeme židovskou obec s Gustavem společně a děda je velmi hrdý na mého syna Yatima, kterému říká hebrejským jménem Schlomi. Nikdy nezapomene na ničí narozeniny a kdykoliv je některé z mých dětí nemocné, pravidelně sám telefonuje, aby se zeptal, jak se mu daří. Moje dobrovolná práce není nic výjimečného. Každý týden,

většinou ve středu, dědu navštívím. Připravím mu tabletky na následující týden a povyprávím mu novinky ze života mých dětí, hlavně jeho miláčka Schlomiho, k němuž teď přibyl osvojený bratr Ari, jak jej děda pojmenoval. Ari znamená v hebrejštině lev: můj syn to dosud neměl v životě lehké, ale všechny překážky zdolal lví silou. Občas zajdeme společně do oblíbené kavárny v blízkosti vídeňského Schönbrunnu a Opa mi dlouhé hodiny vypráví o svém pobytu v Izraeli a o svých přátelích, kteří už většinou nejsou mezi námi. Dědovou první láskou byla mladá Židovka Pola, která pocházela z Bratislavy. Když o ní vypráví, vždy se mu v očích zalesknou slzy. Potkali se v Palestině, a i když se Pola nakonec vdala za jiného muže, s Gustavem udržovali dlouhé roky kontakt. Pola zemřela v poměrně mladém věku na rakovinu. Opa mi často říká, že Pola byla dobrá duše, stejná jako já, což je pro mě, Slovenku, velké uznání. Pro případ, že by se dědův zdravotní

Ocenění převzala Jana z rukou rakouského ministra sociálních věcí Rodolfa Hundstorfera

stav zhoršil, podala jsem na židovskou obec žádost o jeho umístění v jejich domově. Doufám však, že Gustav bude moct ještě dlouho žít ve svém bytě v blízkosti vídeňské zoologické zahrady. Navzdory svému věku chodí denně na dlouhé procházky do schönbrunnského par-

ku a pravidelně navštěvuje polední koncerty v Konzerthausu. Sám jezdí městskou dopravou a nikdy se mu nestane, že by zabloudil. Nejvíce mě pobaví, když říká, že tabletky proti demenci bere jen z alibismu. Kromě léků na tlak mu musí doktoři předepsat ještě něco, jinak by bylo úplně podezřelé, že ve svém věku není nemocný. Gustavovi, kterého s hrdoostí nazývám Opa, jsem slíbila, že se o něj budu starat až do jeho posledního dne, a svůj slib splním. Je to pro mě čest starat se o člověka, který toho v životě zažil až příliš mnoho a neztratil při tom svůj optimismus a humor, a který je proto mým životním vzorem," dodává skromně Jana.

► - red -

LAUDEROVY ŠKOLY:

PŘIJÍMACÍ ZKOUŠKY NANEČISTO – Přijímací zkoušky beze strachu z neúspěchu

Lauderovy školy nabízejí všem uchazečům o studium v primě či kvintě našeho gymnázia možnost nezávazně si vyzkoušet přijímací zkoušky nanečisto:

11. února 2013 od 14.30 do 18.00 h

Zájemci se mohou přihlásit do 10. února na e-mailové adrese skola@lauder.cz či na telefonním čísle 246 080 784.

Přijďte si bez stresu a obav z neúspěchu nezávazně vyzkoušet, co umíte a co je třeba ještě doplnit!

Nejúspěšnějším řešitelům nabídne škola přijetí bez dalších zkoušek.

Více informací na www.lauder.cz

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NA POZICI ŘEDITEL/KA STŘEDISKA ŽIDOVSKÉ OBCE V PRAZE

Komplexní domácí péče Ezra – nestátní zdravotnické zařízení a registrovaná sociální služba Osobní asistence

POŽADAVKY:

- vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání v sociální nebo zdravotnické oblasti
- odpovídající pracovní zkušenosti, z toho alespoň 5 let na manažerské pozici podmínkou
- orientace v problematice a znalost legislativy v oblasti zdravotnictví a sociální práce
- zkušenosti z oblasti projektového řízení
- velmi dobré komunikační a prezentační dovednosti
- strategické myšlení
- flexibilita
- schopnost vést tým a pracovat v něm
- vztah k judaismu a povědomí o holocaust traumakladný vztah k seniorům
- pokročilá znalost práce na PC
- aktivní znalost anglického jazyka

Příhláška uchazeče musí obsahovat tyto náležitosti:

- jméno, příjmení, titul, datum a místo narození, státní příslušnost, místo trvalého pobytu,
- kontaktní adresu a telefon, e-mail a vlastnoruční podpis
- kopie dokladů o nejvyšším dosaženém vzdělání
- strukturovaný profesní životopis s údaji o dosavadních zaměstnáních a praxi (zejména manažerské), odborných znalostech a dovednostech
- výpis z evidence Rejstříku trestů ne starší než 3 měsíce
- motivační dopis
- poskytnutí referencí
- podepsaný souhlas se zpracováním osobních údajů
- aktuální fotografii

Příhlášku je nutné zaslat nejpozději do 15. 2. 2013 na adresu:
VŘ – EZRA, Židovská obec v Praze – sekretariát, Maiselova 18, Praha 1, 110 00

ulpan
kurzy hebrejštiny

Od 22. ledna 2013 otevíráme kurz
hebrejštiny
pro začátečníky.

Do kurzů vyšších úrovní pokročilosti se můžete hlásit v průběhu celého roku.

Podrobnosti i online přihlášku najdete na **www.ulpan.cz**

Největší nabídka kurzů hebrejštiny v republice
• 17letá tradice • vstřícní a kvalifikovaní lektori •
moderní metody • přátelská atmosféra

VZPOMÍNKA NA JIŘÍHO SCHREIBERA

Před několika měsíci jste si mohli v Maskilu přečíst zajímavý příběh Jiřího Schreibera (č. 6/5772). Pan Schreiber 4. prosince 2012 (20. kislevu 5773) zemřel. V této souvislosti nás kontaktovala paní Irena Ravelová, která se s ním poznala za války v Terezíně. Setkali se potom až o půl století později. Paní Ravelová na Jiřího Schreibera vzpomíná jako na mimořádného člověka a požádala nás, abychom jako vzpomínku na něj uveřejnili tento dopis, který jí tehdy, po jejich znovushledání, napsal a v němž sám rekapituluje svůj život od osvobození až do devadesátých let. Styl i obsah dopisu velmi dobře ilustrují, jaký pan Jiří Schreiber byl a co pro něj bylo v životě důležité. Rodina a přátelé se s Jiřím Schreiberem rozloučili 19. ledna v pražské Jeruzalémské synagoze. Nechtě je jeho duše přijata do svazku živých. (- red -)

Pardubice, 6. října 1994

Milá Reninko,

život mne naučil nevěřit na zázraky, ale to, co se odehrálo včera, mi naznačuje, že přece jen zázraky jsou. Děvče zlatý, kolikrát jsem si kladl otázku, kde jste vlastně „přistály“. Nějak jsme se navzájem ztratili. Byl jsem přesvědčen, že jste obě někde v cizině a že čas, ten nelítostný nepřítel přátelství, jak zpívá Matuška, „to všechno vodnes“. Já jsem Tě zaregistroval z dálky hned při vstupu do sálu, dýchlo to na mne nějakou vzpomínkou, ale jasno nastalo snad v hodině dvanácté, když jsi mne bezprostředně a ve spěchu míjela na cestě za svými povinnostmi. To myslím byl ten zázrak, mohla jsi jít ze sálu tolika různými způsoby, a Ty si zvolíš cestu kolem mne!!!!!! No ale stalo se, a tak první ráno po návratu sedám ke svému velkému pomocníku, pořizují adresář, kam hodlám ukládat své dopisy, protože věřím, že to je sice dopis první po strašně dlouhé době, ale rozhodně ne poslední.

Velice stručně, z té medicíny jsem sběhl do Brna na chemii, svá studia jsem dokončil v roce 1950, pak jsem dva roky pracoval na svém doktorátu, nastoupil do Pardubic na Vysokou školu chemicko-technologickou, katedru organické chemie. Pak v roce 1953 jsem průlomově pojal za manželku posluchačku tehdy 2. ročníku (pak se se svatbami mezi asistenty a posluchačkami roztrhl pytel). V roce 1957 se nám narodila dcera Magda a v roce 1959 syn Pavel. Oba založili rodinu, Magda výborně, Pavel se od tří dětí musel rozvést, je znovu ženatý a má jedno vyženěné a dvě vlastní děti – opět dvojčata kluka a holku (v tom prvním manželství to byly dvě holky). Toho času jsem dědou pro sedm vlastních a dvě vyženěná vnoučata.

Po roce 1968 jsem vyletěl z vysoké školy, budoval náš znárodněný průmysl chemický. Od roku 1984 jsem důchodce, který druhý den po nástupu do důchodu nastoupil na brigádu v toxikologickém ústavu, pak v oddělení informatiky Výzkumného ústavu organické chemie v Rybitví, dále Výzkumném ústavu technicko-ekonomickém chemického průmyslu. Od roku 1990 provozuji svou

V šedesátých letech na výletě s dcerou Magdou (archív Ireny Ravelové)

Jiří Schreiber v roce 2012 (archív Zuzany Schreiberové)

živnost, jak je uvedeno na vizitce. Lítám od jednoho k druhému, navíc mám t. č. manželku po operaci – totální endoprotéza kyčelního kloubu. Máme zahrádku v Bohdanči, hraju na cimbál a pořádám každý měsíc pro své posluchače „Besedu u cimbálu“, kde si členové Klubu přátel moravské písničky, který jsem založil, se mnou chodí zazpívat „ty naše moravské“. Čili, na důchod jsem si na sebe upletl bič, abych neměl čas myslet na sem tam nějaké to píchnutí, a hlavně,

abych se nenudil, protože to by pro mne byl hrob. Jsem takový šílenec, že ještě každý rok jezdím s dceřinou rodinou na týden lyžovat (sjezdovky i běžky). Máme abonentku na koncerty pardubické Komorní filharmonie. Co už nestíháme, je divadlo, v televizi sleduju tak maximálně zprávy, z novin mi dělá manželka krátké referáty. Momentální slaměnovdovectví nesu hrdě a protože se o sebe, i domácnost dovedu postarat, má aspoň manželka o tuto starost méně (t. č. je v lázních, vrátit by se měla kolem 19. října). Už zase chodí se dvěma „frankami“, žel i s „nadějí“, že se bude muset časem operovat i druhá noha, což není příjemné pomyšlení ani pro ni, ani pro mne, zvláště proto, že kdysi po menopauze přechodila infarkt a má anginu pectoris. Čili, nudě jsem dal definitivně vale, doufám, že vydržím.

Takže Irčinko, na poprvé jsem toho vychrlil spoustu, očekávám od Tebe rovněž pořádný úvodní referát a těším se na to slíbené setkání s Tebou i Hanou v Pardubicích. Pac a pusu,

► Jura

Nedlouho po Jiřím Schreiberovi zemřel i další z přátel paní Ravelové, pan Pavel Polák, který byl léta i jejím sousedem. Patřil mezi tzv. „Birkenau boys“, jak si sami říkali:

ANOTHER BIRKENAU BOY GONE

Pavle,

byl jsi vždy příjemný soused - nikdy žádný problém, nikdy žádná hádka za ta léta, co jsme bydleli vedle sebe. Budu-li já ještě

nějakou chvíli zde, ráda bych zase dostala nějakého hodného slušného souseda, jako jsi býval Ty.

Existují ještě takoví? Spi sladce,

Irka (Irena Ravelová)

HAKOACH

A TŘÍGENERAČNÍ CENTRUM HAGIBOR

Oslavy svátku Chanuka v prosinci loňského roku byly v Praze velmi rozmanité a probíhaly na řadě míst. Přinášíme vám alespoň výběr toho, jak se kde slavilo.

Účastníci chanukového běhu zapálili chanuková světla na dvoře DSP Hagibor (foto: Daniela Kašánková)

Chanukový běh z Mahlerových sadů na Hagibor a následný večírek na Hagiboru pořádali společně HaKoach a Třígenerační komunitní centrum, pochodem zapůjčili a běhu se zúčastnili také členové hnutí World Harmony Run. „Byla to velká romantika, protože se běželo na sněhu a mezi padajícími vločkami. Běželo se velmi pomalu, a tak se mohly zúčastnit i maminky s dětskými kočárky nebo klienti domu pro seniory Hagibor,“ řekl účastník běhu Jan Brukner. Nejstarší účastníci paní Anně Lorencové je 85 let. Na dvoře Hagiboru pak zapalovali chanukijí rabín Sidon a moderátor Pavel Zuna, následoval večírek s občerstvením, klezmer v podání kapely Klec a kouzelník. Program pro děti připravilo sdružení Chinuch (Marta Malá). „Chtěla bych moc poděkovat všem, kteří se zúčastnili, a také kolegům ze čtyř organizací, se kterými jsme celý program společně připravili,“ řekla za organizátory Klára Klimentová.

ČESKÁ UNIE ŽIDOVSKÉ MLÁDEŽE (ČUŽM)

Večer moderovali Jakub Schwab jako zasloužilý bývalý předseda ČUŽM a Atur Efrati za nastupující generaci. Hrál kapela Vanilla Choi-

Chanuková světla na oslavě ČUŽM v prostorách pražské židovské obce zapalují Jakub Schwab a Daniel Vaněk (foto: Pavel Kuča)

ce a DJ Slater. Pro osmdesát účastníků v sále jídelny ŽOP byly nachystané míchané drinky a tradiční pokrmy na oleji. „Největší úspěch měla soutěž v pojídání koblih, kterou vyhrál David Kosák, když snědl čtyři koblihy za jednu minutu,“ řekla za organizátory Eva Wichsová. Bylo i kasino s drejdlem.

BEJT SIMCHA

Progresivní pražská židovská komunita Bejt Simcha pojala letošní chanukovou oslavu velmi netradičně – totiž v duchu rock'n'rollu. V klubu Roxy se sešlo kolem stovky hostů. Na úvod ve-

Studentská kapela Tři pídě při zpěvu tradiční chanukové písně Ma'oz cur v pražském klubu Roxy (foto: Kateřina Weberová)

čera vystoupila kapela Tři pídě, složená ze studentů gymnázia Or chadaš. Ti kromě vlastních skladeb zahráli i tradiční chanukovou píseň Ma'oz cur. Při jejím zpěvu je posílilo několik dalších studentek Lauderova gymnázia. Obřad zapalování chanukových světel vedl Ivan Kohout. Zbytek večera již patřil hlavním hvězdám – Classis Rock'n'Roll Bandu Pepy Pilaře, který roztančil celý sál. Večer byl součástí kulturně-spoločenského cyklu Epes rares, který Bejt Simcha pořádá s podporou Magistrátu hlavního města Prahy.

► - red -

KURZY HEBREJŠTINY A JUDAISMU V BEJT SIMCHA

Od února 2013 zahajujeme nový semestr našich pravidelných kurzů hebrejštiny. V některých kurzech jsou ještě volná místa:

HEBREJŠTINA BET (STŘEDNĚ POKROČILÍ)

termín: úterý od 18.30 h do 19.30 h

kurzovné: 950 Kč (19 lekcí)

popis: u účastníků tohoto kurzu se předpokládá znalost gramatiky (zejména časování sloves v přítomném čase a nejpožívanějších slovesných skupin i v čase minulém) a slovní zásoby – zhruba na úrovni 26. lekce v učebnici „Ivrit min ha-hachala“ (kolem str. 440)

HEBREJŠTINA ALEF + (MÍRNĚ POKROČILÍ)

termín: čtvrtek od 18.00 h do 19.15 h

kurzovné: 1150 Kč (19 lekcí)

popis: u studentů se předpokládá znalost gramatiky (slovesa v přítomném čase a infinitivu, začínáme minulý čas) a slovní zásoby zhruba na úrovni 15. lekce v učebnici „Ivrit min ha-hachala“ (kolem str. 300)

V případě dostatečného počtu zájemců otevřeme i nový ročník kurzu Úvod do judaismu.

ÚVOD DO JUDAISMU

termín: úterý od 19.45 h do 20.45 h

kurzovné: 750 Kč (19 lekcí)

popis: kurz je určen zájemcům o konverzi, ale i ostatním zájemcům o základní seznámení s judaismem; celý kurz je koncipován jako roční, k dispozici je rozpis probíraných témat

Všechny kurzy probíhají v prostorách Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1, u stanice metra „A“ Staroměstská). Bližší informace (příhlášky, kurzovné) na adrese kehila@bejsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929 do 3. února 2013.

V uplynulých měsících jsme čtenáře opakovaně informovali o chystaných volbách nového vedení Židovské obce v Praze a Federace židovských obcí v ČR. Nyní bychom vás alespoň ve stručnosti informovali o některých výsledcích:

Novým předsedou Federace židovských obcí v ČR byl zvolen předseda Židovské obce v Olomouci Ing. Petr Papoušek. Vrchním zemským rabínem je i nadále Efraim Karol Sidon. Předsedou pražské židovské obce se stal Jan Munk, místopředsedy jsou Eva Lorencová a dosavadní předseda František Bányaí.

► - red -

KULTURNÍ PROGRAM – ÚNOR 2013

Židovské muzeum v Praze, Oddělení pro vzdělávání a kulturu

PRAHA: Maiselova 15, 110 00 Praha 1,
tel.: 222 325 172, education@jewishmuseum.cz, www.jewishmuseum.cz

úterý 5. 2. v 18 h

Praktický judaismus. Slavnostní představení knihy rabína **Jisra'ele Me'ira Laua**, bývalého vrchního rabína Státu Izrael, kterou vydalo Nakladatelství P3K. Kniha se zabývá praktickými záležitostmi života ortodoxních Židů, jako je kašrut, manželství, modlitby, svátky atd. Knihu představí její překladatel **Jiří Blažek** a o ortodoxním judaismu v každodenním životě budou diskutovat **Jan Divecký** a **Gafna Váňová**.

středa 6. 2. v 18 h

Jewish2Jazz. Koncert houslisty **Alexandra Shonerta** a klavíristy **Alexandra Khristianova**, který otevře posluchačům široký svět židovských a jazzových instrumentálních kompozic odhalující specifika dvou hudebních stylů. Do starobylé židovské hudební kultury se prolíná ohnivý rytmus klezmerový, poetika tradičních židovských melodií i volná a vznosná improvizace, nejen jazzová.
Vstupné 60 Kč

úterý 12. 2. v 18 h

Současná izraelská Art Music – pohled napříč generacemi. Přednáška izraelského hudebního skladatele **Ayala Adlera**, v níž představí významné osobnosti současné izraelské *Art Music*, u nás známé spíše pod označením moderní vážná hudba. Zabývat se bude mimo jiné tématem přítomnosti specifických židovských prvků v hudbě vybraných izraelských skladatelů, ale také tendencí směřování k modernímu a abstraktnímu hudebnímu jazyku. **Přednáška bude v anglickém jazyce bez překladu.**

Nedělní program pro děti a jejich rodiče
17. 2. 2012 od 14 h

Lviček Arje na návštěvě u rabiho Löwa: Se lvičkem Arjem tentokrát navštívíte velkého rabiho Löwa, se kterým se vydáte za tajemstvím stvoření golemu. Jak se tvoří golem a co je posvátný Šém? Přijďte a uvidíte. Prohlídka: Starý židovský hřbitov.

Jednotné vstupné 50 Kč

úterý 19. 2. v 18 h

Paragrafy lemovaná cesta do Osvětimi. Nacistická politika na okupovaném českém území se sice vyznačovala zvlášť a terorem, ale podobně jako na domácí půdě a v jiných obsazených zemích ji vládci Třetí říše halili do změní právních norem nejrůznějších stupňů. Jak se to projevilo v případě pronásledování Židů, systematicky analyzuje kniha **Heleny Petrův Zákonné bezpráví: Židé v Protektorátu Čechy a Morava**. V rozhovoru s autorkou, která učí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a působí jako asistentka na Ústavním soudu v Brně, se **Petr Brod** zaměří mimo jiné na povahu antisemitské legislativy, „arizaci“ židovského majetku a postavení tzv. židovských míšenců.

středa 20. 2. v 18 h

Dobré i špatné zprávy o Purimu z mezináboženské perspektivy. Nadcházející svátek Purim obsahuje poselství, s nimiž mají někteří současní židovští myslitelé velké obtíže. Někteří vnímají příběh knihy Ester jako sexistický a jiní jako násilný. Jak se mohou moderní Židé s poselstvím tohoto

příběhu vypořádat? Může moderní Žid nalézt v tomto svátku významy, které se vztahují k mezináboženskému dialogu? Na tyto otázky se pokusí odpovědět předsedkyně *Mezinárodní rady křesťanů a Židů* (ICCJ) **Debbie Weissman**. Přednáška je pořádána ve spolupráci se *Společností křesťanů a Židů* (SKŽ) a bude v angličtině s konsekutivním tlumočením do češtiny.

úterý 26. 2. v 18 h

Lidská práva a judaismus. Jak se v současném judaismu odráží diskuze o lidských právech? O jaké tradiční texty se tato diskuze opírá a která témata židovského práva působí současným židovským myslitelům obtíže? Na tyto otázky se pokusí odpovědět religionista **Aleš Weiss** a ortodoxní rabín **Menaše Kliment**. Moderuje **Pavel Hošek**.

středa 27. 2. v 18 h

Od antijudaismu k antisemitismu... a zpět? Přednáška profesora historie a politických věd na *American University of Paris* **Stevena Endlunga**, která se zaměří na podceňovanou roli náboženských institucí a náboženskosti obecně při studiu antisemitismu 19. století. Přednáška se koná ve spolupráci s *Pražským centrem židovských studií* a bude v anglickém jazyce se simultánním tlumočením do češtiny.

Výstava v prostorách OVK:

Jindřich Buxbaum: Židovská škola dnes – Ješiva v Kyjevě. Do 28. 2. Otevřeno po–čt 10–15 h, pá 10–12 h a dále během večerních programů a po domluvě.

BRNO: tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel. 544 509 651, tel. i fax: 544 509 652

čtvrtek 7. 2. v 17 h

Výtěsněná elita – vernisáž výstavy věnované zapomínaným učencům z Německé univerzity v Praze, kteří byli po roce 1938 na základě rasistických zákonů nacionálně-socialistického Německa stigmatizováni pro svůj židovský původ. Desítky profesorů, docentů i lektorů a další stovky absolventů byly krutě pronásledovány a řada z nich byla zavražděna v koncentračních táborech. Mnozí se však zachránili, často i dobrodružným odchodem do exilu ve Spojených státech, Velké Británii nebo Palestině. Výstavu uvedou její autoři **PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D., a PhDr. Dušan Radovanovič** z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
Vstup volný

úterý 12. 2. v 18 h

Zajímavé archivní prameny k dějinám Židů na Moravě. Přednáška si klade za cíl poskytnout posluchačům základní orientaci v archivních pramenech vztahujících se k dějinám Židů na Moravě v období středověku a novověku. Zvláštní pozornost bude věnována problematice židovských matrik. Přednáška **Mgr. Lucie Křížové**, vedoucí Oddělení pro využívání archiválií Moravského zemského archivu v Brně.

úterý 19. 2. v 18 h

Polsko-židovské vztahy ve 30. letech 20. století. Třicátá léta začala v Evropě hospodářskou krizí, která negativně ovlivnila

i situaci v Polsku a poznamenala postoje většinové společnosti vůči tamní židovské menšině. Začaly být hledány nové cesty k soužití Židů a Poláků, přitom neshod a konfliktních situací neustále přibývalo. Do popředí se dostávaly radikální skupiny, které svůj vzor spatřovaly v nacistickém Německu a fašistické Itálii. Přednáška **Mgr. Jaroslava Kadlece** v rámci cyklu přednášek „*Polsko-židovské vztahy ve 20. století*“.

neděle 24. 2. v 14.30 h

Jak se žilo v biblických dobách... králům a královnám – dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Při povídání o královcích zajímavých jmen, jako byli Saul, David, Šalamoun, ►

Další diskuze již pátého ročníku
diskuzních večerů v Maislovce:

DISKUZE SE TŘEMI VELVYSLANCI

Hosté:

Tomáš Pojar
velvyslanec v Izraeli

Jiří Schneider

první náměstek ministra zahraničních věcí,
bývalý velvyslanec v Izraeli

Michael Žantovský

velvyslanec ve Velké Británii,
bývalý velvyslanec v Izraeli

Moderuje: Irena Kalhousová

Datum: 14. února 2013 od 17 hodin

Místo konání: Maislova 18, Praha 1, 3. patro

Židovská obec v Praze společenský sál,
Maislova 18, Praha 1

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ:

Filozof, překladatel, spisovatel,
glosátor a nejtipnější účinkující
silvestrovského programu na ČT 1

IVO ŠMOLDAS

„Už delší dobu si nejsem tak
docela jist, jaké povolání vlastně
mám. Teď zrovna nedělám zholu
nic a přiznávám, že mě to, alespoň
prozatím, navýsost baví.“

středa 27. února od 15 hodin

VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ

(ve II. patře radnice Židovské obce
Praha, Maislova 18, Praha 1)

MARION DAVIES (Londýn):

LETMÝ POHLED NA ZANIKAJÍCÍ SVĚT MAROCKÝCH ŽIDŮ

Životním tématem této britské fotografky
je holocaust a jeho dopad na životy těch,
kteří jím prošli a přežili.

Sama o tom říká:

„Jako fotografka jsem se zaměřila
především na židovskou identitu a historii,
protože můj židovský původ a prostředí, ve
kterém jsem vyrůstala, mě ovlivnilo nejen
prožitými pohnutými osudy a životními
zvraty, ale i odhodláním a vůlí vše přežít.“

Je autorkou výstav a knih věnujících se
tomuto tématu, např.:

Prázdnota a ztráta

výstava věnovaná Památníku holocaustu
v Berlíně

Tváře v prázdnosti

knih, kterou ses poluautorkou
básnířkou Jane Liddell-King
věnovaly těm českým Židům, kteří přežili
jak holocaust, tak i období komunismu.

Knih vznikla při pátrání po původu
svitku Tóry z Pardubic, která se nyní
nalézá v synagoze v Cambridgi.

Na svých cestách svými fotografiemi
dokumentuje i zanikající svět židovství
a z tohoto cyklu jsou vystavované
fotografie z Maroka.

VÝSTAVA

ZNIČENÉ ŽIDOVSKÉ PAMÁTKY SEVERNÍCH ČECH 1938–1989

Srdčně zveme Vás a Vaše přátele na výstavu

Zničené židovské památky severních Čech
1938–1989

Výstavní sál Galerie Klementinum
Národní knihovna ČR
Klementinum 190, Praha 1

vstup z Mariánského náměstí, vchod B2, přízemí
výstava potrvá od 23. ledna do 3. března 2013
úterý – neděle od 10.30 do 18 hodin

Záštita nad výstavou přijali:

Vedoucí pražské a české sekce Karel Chmelař
Ministerstva kultury České republiky

Výstavní sál
Galerie Klementinum
Národní knihovna ČR, Praha 1
(vstup z Mariánského náměstí,
vchod B2, přízemí)

Otevřeno

úterý – neděle

10.30 – 18.00 h

Výstava je přístupná
do 3. března 2013.

Pod záštitou vrchního
pražského a zemského rabína
Karla Efraima Sidona
a Ministerstva kultury ČR.

K á v a o č t v r t ě :

Mgr. GABRIELA JIRÁSKOVÁ

Definice antisemitismu a jeho současné projevy v ČR.

Jaká jsou bezpečnostní rizika pro židovskou komunitu a židovské objekty?
Ostraha ŽOP a dalších objektů – procházka růžovým sadem, nebo tvrdá dřina?

pondělí, 4. února 2013, 15.30 h

Připravil a moderuje: Honza Neubauer (jan@neub.ch, 602 364 682)

➤ Nabukadnezar či Kýros, o jejich životech
a slavných činech, budou účastníci společně
tvorit různé královské ozdoby – barevné ko-
runy, náhrdelníky či náramky.

úterý 26. 2. v 18 h

Jak se tloukla okna – představení divadel-
ního souboru *Ampulka* z Třebíče. Co všech-
no se bude dít, když Rézi dostane strach
o okna? Bude se muset Modche stěhovat
z rodné chalupy? Nebo s pomocí Ignáce
vymyslí drobnou lest? Přijďte se podívat na
milou veselohru z přelomu století na moti-

vy povídek Vojtěcha Rakouse. Dramatizace
a režie Daniela Špundová. Hrají: Michal
Lukáč, Marta Fialová, Tereza Šanderová,
Václav Bohutínský a Tomáš Nováček. Ve
spolupráci s KVC RF.

čtvrtek 28. 2. v 18 hodin

Purim – svátek losů. Přednáška *Mgr. Táni
Klementové* o nejveselejším židovském
svátku. Seznámíte se s jeho historickým po-
zadím i dnešní podobou oslav tohoto svátku.
Součástí prezentace budou aktuální foto-
grafie z největšího karnevalového průvodu,

který proběhl 24. února 2013 v Tel Avivu.
Přednášku doplní ochutnávka Hamanových
uší – tradičního purimového pokrmu.

Celý měsíc únor můžete v sále OVK
ŽMP zhlédnout výstavu **Vytěsněná elita.
Zapomínání učenci z Německé univerzi-
ty v Praze.** Výstava je přístupná ve dnech
programových akcí nebo po předchozí tele-
fonické domluvě. *Vstup volný*

*Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jed-
notlivé programy 30 Kč.*

Rav Jisra'el Me'ir Lau: **PRAKTICKÝ JUDAISMUS**

Nakladatelství P3K uvedlo na český trh další významné dílo. Autorem knihy Praktický judaismus je jeden z nejuznávanějších izraelských rabínů, vrchní rabín Tel Avivu a bývalý vrchní aškenázský rabín Státu Izrael, rav Jisra'el Me'ir Lau. Rabín Lau je představitelem umírněné, sionisticky orientované ortodoxie.

Jak kniha již svým názvem napovídá, čtenář může očekávat mnoho informací o židovské náboženské praxi. Spojení „praktický judaismus“ ale neodkazuje pouze na obsah – vypovídá zároveň o podstatě židovského náboženství jako takového, které je vskutku náboženstvím praktickým, jehož podstata spočívá v každodenním konání. Pokud se tedy čtenář touží dobrat podstaty židovského náboženství, může mu být právě kniha Praktický judaismus výborným pomocníkem, který jej provede vším, co je pro život praktikujícího žida podstatné: běžným

dnem (modlitby, každodenní rituály, stravovací předpisy), všemi svátky a významnými dny roku i přelomovými událostmi životního cyklu a s nimi spojenými obřady (obřezka, svatba apod.).

Knihu můžou určitě číst i naprostí začátečníci, ale největší užitek z ní pravděpodobně budou mít řekněme „mírně a středně pokročilí“ čtenáři. Důležité pro pochopení podstaty židovství je, že autor nezůstává u pouhého popisu praxe, ale uvádí také její zdůvodnění a často zajímavý kontext, doplněný i o údaje historické (například biografické poznámky u významných rabínských autorit).

Velmi užitečné jsou také poznámky překladatele Jiřího Blažka, který původní text na mnoha místech doplňuje údaji o tom, jak se liší praxe v českých zemích. Kniha je opatřena rejstříkem a navíc i barevnou obrazovou přílohou.

Více informací lze získat na webových stránkách nakladatele www.p3k.cz, kde lze knihu rovněž objednat.

Je ti 10–15 let?
Chceš poznat svoje kořeny, nové kamarády
a pražské Staré Město?
Zarezervuj si odpoledne 17. 3. 2013!
Více informací na hana.sikova@gmail.com.
Zn.: Stejně skončíme v kavárně.

**Sociální oddělení Židovské obce v Praze
Vás srdečně zve na**

VELKÝ DĚTSKÝ PURIMOVÝ MAŠKARNÍ BÁL

24. 2. 2013 od 14 hodin v hlavním sále ŽOP

Program:

**divadlo Feigele, bublinář, hry o ceny, malování na obličeje,
šlachmones pro každou masku a spousta jiné zábavy**

**Židovská obec v Praze
Vás srdečně zve
23. 2. 2013 od 20.30 h na**

PURIM **v hlavním sále ŽOP**

Program:

**divadlo Feigele,
netradiční vystoupení
Hany Frejkové
zahraje
Robert Fischmann Qt.
moderuje Petr Vacek
za každou masku
překvapení
sál a bufet otevřen
již od 19.30 hodin
od 22 hodin program
pokračuje ve 3. patře**

**Vstupenky je možné
zakoupit na pokladně ŽOP
od 11. 2.;
cena 120 Kč,
studenti a důchodci 60 Kč,
k stání 50 Kč.
Večer se koná za finanční
podpory MHMP.**